

PONTICE

MAI 1939

ANUL I

No. 5

PONTICE

REVISTĂ LUNARĂ DE ARTĂ ȘI CULTURĂ DOBROGEANĂ

Apare sub patronajul Excelenței Sale

D-LUI N. OTTESCU, REZIDENT REGAL AL ȚINUTULUI MĂRII

MEMBRI FONDATORI:

Alecu Al., Alecu Dan, Belcin Lazăr, Bentoiu I., Cărpinișanu Sever, Cergău Titus, Cialic Eug., Constantinescu-Mircești C. D., Constantinescu Silvia Sandi, Coriolan Gh., Cotovu Sandra, Dimitriu G. L., Dinu Ion, Duma George, Galaction Craioveanu, Arhiereu, Gherghel Al., Gherontie, Episcop al Tomisului și Durostorului, Ionescu P. D., Lăzărescu Traian, Lolu Ion, Micu Ion, Nicolau Th., General, Papahagi P., Petrescu Valerian, Roman Bonifaciu, Rădulescu-Dobrogea N., Rucăreanu Radu, Sălceanu Gr., Sarry N. C., Șteflea Al., Stoicescu D., Tomulescu G., Vulcan Scipio, Vulpe Aurel, Zambaccian K. H.

Inscrisă în registrul de Publicațiuni Periodice al Tribunalului
Constanța Secția I-a, sub No. 14 din 10 Decembrie 1938

Proprietar : AUREL VULPE

Redactor răspunzător : GEORGE DUMA

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA : Constanța, Strada Scarlat Vârnav No. 27

Abonamentul anual Lei 300

Pentru Instituții „ 1000

EXEMPLARUL 25 LEI

PAUL VALÉRY PRIVEȘTE MAREA¹⁾

Dacă asemănarea n'ar fi riscantă ași spune, fără înconjur, că Paul Valéry este un prestidigitator al artei. Mă gândesc însă, nu atât la iscusința lui de a improviza, cât la acea fermecătoare cristalizare de cunoștințe și sentimente în jurul unui subiect sau a unei probleme care îl preocupă, când sufletul lui se preschimbă în cuvinte.

Am în față albumul documentar *Mer, Marines, Marins*, apărut în editura Firmin-Didot, ale cărui planșe sunt comentate de căpitanul Georges Dupuy din marina franceză. Cele aproape o sută de fotografii alcătuiesc o selectă culegere de priveliști, reprezentând viața mării, a marinarilor și a corăbiei, ca o triadă de frumusețe, peste care s'a plecat meditația poetului, pentru a compune un incomparabil poem de gândire și sensibilitate, pe care îl găsim în fruntea albumului, sub titlul simplist: *Regards sur la mer*. Căci mă întreb, ce-ar rămâne din toate aceste quasi-picturi fotografice, cu atâta măiestrie alese și realizate, dacă ele nu ar fi mereu aduse în amintirea cititorului de textul lui Valéry? Zece pagini însă, au strâns într'un mănunchiu fotografica recoltă, dând la iveală un nou aspect al frumuseților mării. Acolo unde cu toții încercăm doar impresii discordante

de artă, poezia, cu harurile ei, crează o a doua realitate. În marea lui originalitate, Valéry nu se mulțumește cu o stare sufletească agățată de un peisaj și înconjurată de un chenar bogat în exerciții stilistice, cum e mai toată proza jurnalelor de bord. Artistul e cu deosebire preocupat de frumusețea ideilor, poezia lui nefiind o simplă reverie emoțională. Ea urcă pe culmile gândirii, cărora romanticul Lamartine le-a dat, mai de mult, strălucirea pierdută a meditației poetice.

După ce privește marea, agitat de simțiminte care o personifică, asemeni celor vechi, poetul desfiră, la început, două preocupări: ideia de evadare, de fugă spre necunoscut, pe care ne-o inspiră largul, minunat exprimată de Mallarmé în *Brise marine*, și, cealaltă, cauzală, pe care ne-o sugerează monotonia valurilor, ce pururi se sparg pentru a reveni, neîncetat, aceleași.

Din triumfalul car de imagini sărbătorești, cu care poetul ne întâmpină, din vasta lui inspirație, mă voi sili să disting unde de câtorva cunoștințe exacte:

Imensitatea apei servește globului ca o frână menită să-i încetinească rotația. Pentru geolog e o rocă lichidă, ce ține

1). Din lucrarea „*Pribegii Marine*”, care va apărea în curând.

în suspensie atomi din toate corpurile planetei. Iar când spiritul omului se aventurează în profunzimi, descoperă, acolo, diverse fluxuri de apă—pură, caldă sau rece—fluvii intestinale cari circulă și se închid asupra-le în formidabile masă; se despart și se unesc, scaldă continente, transportă căldura spre frig și vice-versa, topesc ghețarii, —introducând, în plenitudinea substanței continue a apei inerte, un fel de schimb asemănător vieții. Sub un alt aspect, marea desfășoară o seamă de priveshti pământene: povârnișuri, șesuri, păduri, vulcani, uriașe văgăuni pustii, catedrale de mărgean ce nînd dantele brațe semi-vii, semînții luminoase, tufișuri tentaculare, creaturi spirale și nori solzoși. Sunt însă regiuni cari ne rezervă surpriza unor și mai mari minunății. Așa e acea parte a Atlanticului, cuprinsă de „o buclă a Gold-Streamului”, unde plutește Sargasa, formidabilă masă de alge, despre care m'am ocupat în special în partea I-a a lucrării mele. Această nebuloasă de celuloză, pe care nimic n'o leagă de funduri, cu o altitudine mijlocie de o leghe (circa 5500 m.), ocupă o suprafață oceanică de dimensiunile Rusiei europene, se hrănește numai cu apă și se îmbogățește cu toate corpurile pe cari apa le ține dizolvate. Care dintre întinsele și virginele păduri, sau jungle de pe pământ, ar putea fi comparată cu strania acumulare de materie vegetală, fabulos populată de toate speciile de pești și crustacee, ce reprezintă după unii autori, sutimi de milioane de kilometri cubi cu incalculabile rezerve de sodă, potasiu, clor, brom, iod și fucoză?

Prodigioasa producție de viață a sargasei ajută pe unii învățați să înțeleagă formarea zăcămintelor petrolifere. Alga, scoasă la suprafață prin ridicarea unui fund de mare, acoperită și tratată de

ploi, s'ar descopune și s'ar reduce în hidrocarburi (L. G. Numile, *Revue Scientifique*, 25 Nov. 1929, citat de Valéry).

De aici poetul trece ușor la originea acvatică a vieții. El vede într'un banc de pești, o materie compusă, mai adecvată ritmului de viață și de moarte al existenței individuale, prin stabilirea unui echilibru între speciile devorante și cele devorate. Admirator comunicativ al întregii mișcări nautice, Valéry se simte cu deosebire atras de un mic cârd de marsuini, pe care l-a privit din înălțimea vaporului și pe cari îi socotea cea mai fericită specie din lume. „Când amestecați cu spuma, adulmecând lumea aeriană, jucându-se cu focul solar; când luptându-se cu etrava care spintecă și dirijează plenitudinea apei, hărțuind și încurcând calea, cum fac câinii înaintea unui cal, ei dau ideia de fantezie și forță. Sunt prietenoși, vioi, îndrăzneți, se mișcă minunat, saltă și se scufundă, de parcă n'ar avea greutate, amintind acea stare pe care omul nu o cunoaște decât în vis”.

„Nu există însă, exclamă Valéry, sit delectabil—alpin sau împădurit, loc monumental, grădini fermecate—care să egaleze, pentru mine, ceea ce vezi de pe o terasă bine expusă deasupra unui port. Ochiul posedă marea, orașul, contrastul lor, tot ce închide, admite, emite la orice oră din zi, sfărâmatul inel al digurilor și molelor. Respiri cu deliciu fum, abur, mirosuri și briză. Îmi place până și praful de pae și de cărbuni, ce se ridică de pe cheiuri, până și extraordinarul iz de docuri și de magazii, a cărui valoare olfactivă o alcătuiesc fructele, petrolul, vitele, pieile crude cheresteaua, sulful și calele. Ași lăsa să se scurgă zilele privind ceea ce Joseph Vernet numea „variata muncă dintr'un port maritim”. Dela orizont,

până la linia deslușită a țărmului construit și dela munții transparenți ai depărtatei coaste, până la candidele turnuri ale semafoarelor și farurilor, ochiul îmbrățișează deodată umanul și inumanul. Nu-i oare, aici, însăși granița unde se întâlnesc starea pururi sălbatecă, natura fizică brută, prezența vecinic primitivă și realitatea deplin virgină, cu opera mâinilor omului, cu pământul modificat, simetriile impuse, solidele rânduite și înălțate, energia urnită și contrariată și tot aparatul unei sfertări, a cărei vădită lege e finalitatea, economia, apropierea, prevederea, nădejdea?"

Mai departe academicianul poet se ocupă de „fericiții trândavi, rezemați în coale, la soare, de parapetele de piatră ale digurilor și stăvilarelor portu'ui. Alții stau culcați pe burtă, pe blocurile înaintate, roase încetul cu încetul, crăpate și fărâmițate de valuri. Alții pescuesc, își rănesc degetele sub apă, în țepii aricilor de mare și cu briceagul desghioacă scoici lipite de stâncă. O întreagă faună de pierde-vară „*mi-philosophes, mi-mollusques*“, ce hoinăresc în preajma porturilor și a căror tovarășie e dintre cele mai plăcute pentru un poet.

„Ei sunt adevărații amatori ai Teatrului Marin; nimic din viața portului nu le scapă. Pentru ei, ca și pentru mine, spune Valéry, o intrare sau o eșire sunt fenomene întotdeauna noi. Se discută asupra siluetelor zărite în depărtare. O singularitate în forme sau în echipamentul unui vas dă naștere la ipoteze. Caracterul căpitanilor e apreciat după chipul în care e primit pilotul care se oferă... Dar nu mai am vreme să ascult: ceiace văd mă depărtează de spusele lor. Un mare vapor se apropie, o pânză de pescar se umflă și se desprinde spre mare. Enormitatea

fumegândă încrucișează în canal înaripăta micime, scoate un urlet bizar și ancorează; nava varsă de îndată șiraguri de verigi cu sgomotele argintate, huruelile și scârțâiturile foarte ascuțite ale unui lanț de fontă, cu violență scos din puțul lui. Câte odată, cum săracul și bogatul se ating în treacăt pe stradă, curatul yacht, numai ordine și lux, alunecă dealungul unor ignobile corăbii de cabotaj, bărci și bricuri fără vârstă, încărcate cu cărămizi sau bușii, fixite de lucruri ruginite, de pompe stricate, cu pânzele sdrențuite; vopselele, oribile accidente; călătorii, găini și un câine curcit. Se întâmplă însă, ca venerabila cocă care poartă aceste mizerii, să aibă încă o linie frumoasă. Aproape toate frumusețile unei nave sunt sub apă; restul e *operă moartă*. Mergeți în cale sau în bazinul de carenaj, priviți grația și forța carenelor, volurnul lor, modulațiile foarte delicate și cu minuțiozitate calculate ale formelor care trebuie să satisfacă atâtea condiții simultane. Aici intervine arta; căci nu există arhitectonică mai sensibilă decât aceea care clădește pe mobilitatea apei un edificiu mișcător și motor“.

* * *

În poeme *Comme au bord de la mer*, claritatea gândului justifică parcă armonia naturii.

Scrupulos în respectarea artei poetice, chiar mai înainte de a fi academician, Valéry își îngăduie versul liber numai sub forma poemei în proză. Iată singurul mare poet modern, care nu practică decât regulile clasice, vrând să arate că poezia este, cum zicea regretatul Francis Jammes, una și singură—de tout temps à jamais—indiferent dacă a creat o nouă lume în versurile vechi.

Cum val de val se leagă, emoția se îngână meditativ cu foșnetul lăuntric

din care poemul crește. Ce complicată gamă, această graniță pendulară! Ea lovește, desfășură, varsă, înghite, se dă și regretă, atinge, cade, sărută și geme, reintrând în marea masă, a mării, a timpului...

Eterna revenire a valului și întoarcerea ideii noastre la punctul ei causal, stau mărturie unei prezențe pure și simple a corpului, năzuit din recăderea gândirii.

Poetul surprinde identitatea în sine, repetându-se dealungul existenței, ca și vocea masivă a mării, care, aruncându-se dincolo de timp, câștigă și pierde și parcă pierde și se câștigă în valul ei.

Mai mult decât singur la mare
[ginea mării,
Mă dedau asemeni unui val
Transmutațiunii monotone
Din apă în apă
Și din mine în mine...

Cunoașterea transmută imensa pajiște lichidă și spiritul plutește, încă deasupra apelor, ca în ziua cea dintâi a zămislirei.

* * *

Una din cele mai celebre și mai splendide poeme, care, dela apariția ei, în 1920, a stârnit ample și aprige discuții asupra poeziei și tehnicii poetice, e *Cimitirul Marin*.

Poetul însuși a mărturisit că acest poem s'a născut dintr'un ritm ce-i stăruia în minte, ca o viziune îndepărtată a tinereții sale, a orașului natal, a casei părintești și a mormintelor familiei, albe sub colinele sumbre de chiparoși, între cari se zărește marea, strălucitoare și albastră.

Reluând cu dibăcie decasilabul, căruia Ronsard îi dase atâta amploare, Valéry înveșmântează într'insul lirismul lui mintal, jocul dintre contemplația serenă și actul creației:

O pour moi seul, à moi seul,
[en moi-même,
Auprès d'un coeur, aux sources
[du poème,
Entre le vide et l'événement pur,
J'attends l'écho de ma grande
[douleur interne,
Amère, sombre et sonore citerne,
Sonnant dans l'âme un creux
[toujours futur!

(Charmes, Cimetière marin).

Cântare filosofică, matematic elaborată, din care poezia se desprinde numai după ce actul de cunoaștere a fost împlinit. Intimitatea poetului este ascunsă între meandre aparent obscure, la a căror luminozitate trebuie să ajungă, nevătămat și atent, sufletul cititorului ales, căci îl așteaptă atunci revelația supremă a poemului pur. În adevăr, versurile lui Valéry, spre deosebire de mai toată poetica veche, sunt mai degrabă o stare de poezie, un moment lăuntric suspendat deasupra noastră pe aripile gândului, spre care tinde ideal realizarea poetului.

Concepție din care a renăscut marea euritmă eternizată la o amiază olimpică:

Midi le juste y compose de feux
La mer, la mer, toujours
[recommencée!
O récompense après une pensée
Qu'un long regard sur le calme
[des dieux!

Quel soleil de fins jours
[consume
Maintenant d'imperceptible
[écume,
Et quel paix semble se concevoir!
Quand sur l'abîme un soleil se
[repose,
Ouvrages purs d'une éternelle cause,
Le Temps scintille et le Songe
[est savoir,

Arare ori poetul reia firul descriptiv al inspirației sale și atunci imaginile realității exterioare apar condensate sub reacția impulsivă a vieții intelectualizate. Universul pe care Valéry îl susține cu mintea lui, copleșește lumea pe care aveam o cunoaștere. Intocmai ca în datele unui exercițiu algebric, comparația — împrumutată cu predilecție din vastul domeniu al științelor exacte — se rezolvă după ce a efectuat întreg parcursul demonstrației poetice. Astfel finalul primei strofe :

O récompense après une pensée
Qu'un long regard sur le calme
[des dieux !

se explică, după un lung ocol în a 22-a strofă, în versurile :

Une fraîcheur, de la mer ex-
[halée,
Me rend mon âme...

Totuși, forța dinamică a descripției întregeste peisagiul marin al penultimei strofe :

...Grande mer de délires douée
Peau de panthère et ch'amyde
[trouée.
De mille et mi'le idoles du soleil,
Hydre absolue, ivre de ta chair
[bleue,
Qui te remords l'étiincelante
[queue
Dans un tumulte au silence
[pareil.

Versurile converg către o finalitate bine determinată, a mării deslănțuite. Mișcarea e continuată fără răgaz, într'un șir de puternice asemuiuri vizuale, pentru a se absorbe în contrastul ultimului decasilab, care conține o imagine la îndemâna cetitorului mediativ, singurul ce știe să asculte agitația care dom-

nește în împărăția tăcerii — stăpână a lumii.

Înainte Cuvântului care a fost la început și a celui care va fi peste veacuri, la sfârșitul existenței terestre — se întinde, suverană, tăcerea fără de moarte, care îmi amintește admirabilul vers al lui Alfred de Vigny, din *La Mort de Loup* :

„Seul le silence est grand, tous le reste est faiblesse“.

În lumina acestor sumare considerațiuni, s'ar înțelege de ce tumultul marinar corespunde în viziunea supremă a tăcerii poetice.

Poezia pentru Valéry e un joc și un act de cunoaștere.

Cu câtă măreție începe poemul :

Ce toit tranquille, ou marchent
[des colombes,
Entre les pins palpe te, entre
[les tombes.
(Charmes, Le Cimetière Marin).

O mare imobilă, pe care aleargă parcă corăbiile pescărești — columbele mării.

Imagine transfigurată din nou în ca-leidoscopul strofei a XI-a :

Chienne splendide, écarte l'idolatre !
Quand solitaire au sourire de pâtre,
Je pais longtemps, moutons
[mystérieux,
Le blanc troupeau de mes tran-
[quilles tombes,
Eloignes-en les prudentes colombes,
Les songes vains, les anges curieux !

Chienne splendide e marea. Apoi, într'o corespondență magică moutons mystérieux sunt, când valurile mării, când mormintele pe care le contemplă ; iar pânzele pescarilor se preschimbă în vis sau într'o adiere de aripi îngerești.

Poezia lui Valéry vădește fenomenul cosmic al conștiinței într-o arhitectonică savantă a versului, pe care-l explorează descins în adâncurile lui, asemenea unui scafandru, cuprins de valurile armonioase și profunde ale suptemei melodii.

Câtă forță, ce autentică și naturală vibrație sufletească într'un singur vers:

La mer, la mer, toujours recommencée!

(Charmes, Le Cimetière Marin).

Parc'o vezi, parc'o auzi! E marea într'un vers. Respiri farmecul ei.

Hugo zicea:

Une émeraude ou semble errer
[toute la mer!

Parafrazându-l, aş spune:

Un vers ou semble errer toute
[la mer!

I. GR. PERIETEANU

COVORUL RUGII MELE

Covorul rugii mele pentru cale
Fășii de suflet Ți-l aștern Părinte,
În casa mea de umbră și cuvinte
Să calci ca pe azururile Tale.

Covorul rugii mele din fășii
Cu floare și cu ramuri e'mpletit,
Pe-aroma lui să 'ntârzii aromit
Și 'n casa mea la Tine să Te știi.

Covorul rugii mele seara-l pun
Din pragul ușii până lângă pat ;
Eu știu că vîi când stelele apun
Și stai pe somnul nostru aplecat.

Covorul rugii mele, vioriu
De cîntă lună l-a bătut prin geam,
E darul meu curat din tot ce am
Și ziua 'n fundul inimii îl Țiu.

GEORGE GREGORIAN

UN OM ÎNTREPRINZĂTOR

Cînd mi-a trimis unchiul Manole purceii, pe cari de mult mi-i promisese, eram în grădină, cu Matache Manuc, noul proprietar din Corbeasca și stam la taifas, la o cafea, sub umbrelă, la adăpost de arșiță.

Logofătul s'a apropiat și a spus :

— A trimis domnul Manole doi purcei.

— Mari?...

— Să tot aibe zece chilograme. Sunt negri și cu botul alb.

— Ține-i legați pînă viu eu să-i văd.

Atunci se amestecă în vorbă Matache Manuc.

— Sunt „bergi“?

— Da, sunt „bergi“. Are unchiul Manole o crescătorie de „bergi“ la „Valea calului“ și am cerut și eu doi purcei de prăsilă.

— Pot să-i văd și eu?

A eșit logofătul din grădină și s'a întors cu unul din ei în brațe. Îl ținea cu mîna de bot să nu guițe. Gemea purcelul înfundat.

Matache Manuc îl luă din brațele logofătului, începu purcelul să se sbată și să guițe ca din gură de șarpe și deodată tăcu ca prin farmec.

— Uite, vezi?... Nu se ține purcelul de bot că-l sufoci. Uite așa se ține...

Matache Manuc îl apucase de picioarele dinapoi și-l ținea atîrnat cu capul în jos. Purcelul amuțise.

— Și acum să-l examinăm în liniște... Da... Hm!... e negru, are părul lucios, aspru și creț... e cîrn, așa cum spune la carte dar... nu e de rasă pură. Nu e „berg“ pur...

— Cum, nu e de rasă pură?... Bunicii lui sunt aduși din Anglia.

— I-o fi adus din Anglia, dar n'au vîrfuri cozii alb.

— Trebuie să-l aibe alb?...

— Așa scrie la carte! Păcat! Nu zic că e corcitură... dar... cine știe, vre-o străbunică mai rea de muscă, o fi nimerit, acolo, în Anglia, în cotineaua vecină a unui „York“... , că botul aduce, așa puțin, cu al Yorkului.

I-am răspuns cu oarecare amărăciune :

— Văd că ești doctor în materie de porci, dar și unchiul Manole s'o fi pricepînd puțin, că are o crescătorie renumită în tot județul.

— Cîte scroafe are?...

— O sută de scroafe.

— Da,... Hm,... nu se poate spune că e numai un simplu amator... Dar doici cîte are?

— Doici?

— Da, doici!

Am făcut ochii mari și m'am uitat mirat la el.

— Cum tinere, nu știi ce sunt alea doici?

M'am simțit puțin vexat de tonul lui protector, și Matache Manuc, fost negustor și fost industrias, cu siguranța de sine pe care ți-o dă vîrsta și experiența, a început să istorisească. Cu glas liniștit și sfătos mi-a spus că a avut și el, în Ialomița, lângă Fundulea, o mare crescătorie de porci. Că o adevărată crescătorie de porci se întemeiază greu, cu sacrificii mari și necesită pregătiri speciale. Că el s'a dus, înainte de a o înființa, în Ungaria, a văzut acolo cum sunt marile crescătorii, și că s'a întors de acolo cu un vagon de scroafe și ciți-va vieri, de a întemeiat crescătoria. A luat cu el și un ungur cu o practică porcină îndelungată, recomandat ca muncitor și priceput, și că numai atunci s'a încumetat să se pună pe treabă.

Porcii lui, spunea Matache Manuc, nu semănau cu nici una din rasele cunoscute la

noi. Aveau degetele împreunate într-o singură copită, ca de cal, și erau buni și pentru untură și pentru carne, după cum îi hrăneai...

— Bine dar doicile?...

— În trei ani am ajuns să am, sub conducerea ungurului care era și iscusit medic veterinar, cinci sute de scroafe și o sută de doici... Veneau agronomii dela Ministerul de Domenii și se minunau, și mai trimeteau pe alții, și mă felicitau, că am cea mai modernă crescătorie de porci din țară — vorbesc de țara veche dinaintea războiului. Așa că vezi D-ta, de aia mă pricep puțin la porci... Și acum uite ce's alea doici... O scroafă ca să fie bună, trebue să fete dela 6 purcei în sus. O scroafă nu poate însă să lăpteze mai mult de șase. Și atunci când o scroafă făcea purcei puțini, doi sau trei sau patru, îi tăia ungurul la șase săptămâni și-i vindeau tăiați că nu erau buni de prăsilă, și pe scroafă n'o mai lăsa la vier ci o păstra doică, ca să hrănească purceii celorlalte scroafe, bune, cari prisoseau peste numărul de șase.

— Ei și!... ce ai făcut pînă la sfîrșit cu crescătoria d-tale?

— Ce să fac!... Am desființat-o.

— Ai desființat-o? De ce?

— M'am necăjit... Am băgat de seamă că ungurul, deși îl plăteam bine, mă fura. I-am tras o pereche de palme, i-am făcut socoteala, și l'am dat afară... Credeam că voi putea conduce crescătoria și fără ajutorul lui, cu cei zece argați cari deprinseseră obiceiurile lui, și... am încurcat o. Nu se pricepeau argații la doici, că te pomeneai cu ele înfărcate tocmai când aveai mai mare nevoie de ele, iar cu biberonul — că am încercat și biberonul — nu mergea de loc. A dat peste ei și o molimă grozavă, care s'a abătut pe tot județul, și am rămas numai cu cîteva scroafe. Le făcusem eu injecții, dar se vede că nu le-am făcut la timp.

— Ai pierdut mult?

— N'am pierdut. Cîștigasem binișor cîta stat ungurul la mine, așa că tot m'am ales cu ceva. Crescătorie de porci nu mai fac însă...

Matache Manuc a făcut o pauză. A sorbit din cafeaua care se răcise și a continuat:

— Te văd pe d-ta că ești tînăr, îți place să gospodărești. Am văzut și grajdul și vitele și cîmpul... ești din agricultorii ai

buni!... Cu vremea, poate, cine știe, te-o imbrînci inima să întreprinzi ceva mai puțin obișnuit, vre'o cultură nouă, vre'o crescătorie de găini de rasă, sau de fazani, ceva în fine care ese din comun. Am să-ți dau un sfat: încearcă dacă te trage inima. ori ce, — că numai riscînd poți cîștiga — încearcă cu ori cine, să nu încerci însă nimic cu vre-un ungur.

— Dece? Văd că ungurul d-tale era priceput, și știu că în Transilvania...

— Eu nu zic că nu sunt pricepuți, dar cînd ai pățit o cu unul, cînd ai pățit o cu doi, atunci ei aminte și nu mai încerci cu ei. Și dacă ești om de omenie spui și altora, să nu se încurce și alții...

Avea se vede Matache Manuc, chef de vorbă în ziua aceea, că mi-a povestit ce a pățit și cu alt ungur tot așa de priceput în meseria lui ca și celălalt.

— Eu aveam un loc — reîncepu dînsul — pe strada Clucerului de circa 500 metri pătrați. Locul era frumos, dreptunghiular, avea o magazie de zid încăpătoare în mijlocul lui și răspundea cu o latură spre proprietatea lui Iorgulescu din șoseaua Kiseleff, care a fost multă vreme prim ajutor de primar. Locul sta așa, neproductiv și mă gîndeam să-l vînd.

Într-o zi un prieten îmi spune;

— Ascultă Matache, de ce nu faci tu o crescătorie de păsări de rasă pe locul tău din str. Clucerului?...

— Rentează?

— Cum să nu renteze? E unul Zissu, pe lingă hipodrom care cîștigă cu păsările un milion pe an și mai e un neamț la Floreasca, care în cinci ani s'a îmbogățit...

Am stat cît-va timp pe gînduri. Eram să încep crescătoria, mă și gîndeam la un specialist, dar am renunțat. Mi-am dat seama că păsările mele o să coteodăcească, că au să facă murdării, că o să miroasă în curte la Iorgulescu, și că o să intervină Iorgulescu la primărie și o să mă silească să desfac găinăria. Și a mai stat locul încă cît-va timp neproductiv pînă a venit un altul la mine și mi-a spus:

— Ce faci d-ta cu locul ăla din str. Clucerului?

— Nimic.. Aș vrea să-l vînd.

— Dece nu-l pui în valoare.

— Cum să-l pun în valoare,

— Dece nu faci acolo o crescătorie de canari?...

— De canari?... Ce, ești nebun omule?

— Da, de canari, nene Matache, de ce te miri?... Eu te știu om întreprinzător.

— Mă tu vrei să-ți bați joc de mine.

— Zău, nene Matache, nu glumesc de loc! Să am eu locul d-tale și puține parale, pentru început, dar n'ași sta o clipă la îndoială! Știi d-ta, cât se vinde un canar? În piață, la păsărari, îl ei eftin, că sunt canari proști, cu câte-va sute de lei unul. Dardacă reușești să produci canari buni, ți-a pus Dumnezeu mina în cap! Un canar bun se vinde și cu zece mii lei bucata!...

— Păi am eu unde să desfac canarii?

— Canari să ai nene Matache! D-ta nu știi cât de numeroși sunt amatorii de canari la noi în țară!... Eu știu o cucoană care are pai-sprezece. Știu un funcționar dela Primărie care a strîns bani din leafă doi ani de zile ca să-și cumpere un canar bun. Sunt unii cari merg la Pesta ca să-și cumpere canari. Femeile mai bătrîne cînd n'au căței sau pisici, au canari. Frizerii, pensionarii fără nepoți, oameni dela mahala cari au o căsuță vagon, cu geamlîc și o grădiniță în față, cu oleandri și globuri albastre, au toți câte un canar. Și ei sunt pasionați de canari cum sunt alții pasionați de cai de curse sau de cîini de vînătoare. În Bucureștiul nostru patriarhal, adică cel dela periferie, pe acolo pe unde încă mai cresc salcîmii și caișii, iubitorii de canari sunt și numeroși și pătimași... Dealtfel du-te d-ta, nene Matache, la Pesta sau Viena, interesează-te și ai să vezi câte crescătorii de canari sunt pe acolo..

Am ridicat din umeri. Asta îmi mai lipsea, să mă apuc și de canari!

S'a întîmplat însă să trec vara prin Pesta — m'am oprit și eu acolo cîteva zile să văd și eu muzeele, pinacoteca, șantanele — și deodată îmi aduc aminte de chestia cu canarii. M'am pomenit a doua zi într-o fermă la marginea orașului cercetînd niște colivii cu păsărele galbene. Pe una sta scris un preț, pe alta altul, în moneda lor ungurească, și erau, se vede, canarii buni, că prețurile erau mari. Stau coliviile aurite aliniate pe rafturi de sticlă și ciripeau păsărele de te asurzeau. Și cum mă plimbam eu printre colivii cu bastonul în mînă și interpretul după mine, au venit două cucoane bătrîne și au cumpărat o colivie mare cu cinci canari. Și a venit un altul dela un magazin de păsărele din oraș și a tirguit

vre-o zece colivii cu cîte un canar. Au plătit bani scumpi, au luat coliviile și-au plecat cu ele. Am întrebă prin interpret dacă vinde și în România.

— Nu vindem noi, vinde însă o altă fermă, un alt angrosist de canari.

— Dar dacă eu aș vrea să fac o crescătorie de canari la București, puteți să-mi recomandați pe cineva care să se priceapă la creșterea lor!

— Da,... dacă cumpărați canarii de prăsilă dela noi.

Am stat o clipă la îndoială, și i-am rugat să-mi trimită la hotel, pînă a doua zi seara, omul care ar urma să se ocupe de crescătorie, să stau cu el de vorbă. Și am stat cu el de vorbă pînă m'am pomenit cu ungurul la București...

Credeam că totul va merge repede și fără cheltuială prea mare. Lucrurile au mers însă încet, și cheltuiala a fost mare. De unde credeam că voi scăpa cu cinci zeci de mii, șazeci mii de lei, numai instalația și canarii de prăsilă m'au costat cinci sute de mii de lei.

Mai întîi am construit câte-va încăperi în jurul magaziei. Într'una din ele — cea mai mare — a replantat ungurul un tei mărisor care creștea singuratec în fundul curții. Coliviile erau de nenumărate feluri. Erau unele de școală, altele de odihnă, altele de expoziție, cu trape, fără trape, cu obloane, cu jaluzele... Am cumpărat tot ce mi-a spus ungurul. Un demon ironic care rînea în mine îmi demonstra în fiecare seară și dimineața că prima crescătorie romînească de canari va fi o afacere strălucită. Mă furau cîte odată gîndurile și mă pomeneam examinînd problema dacă nu voi putea cuceri și piața bulgărească și piața sîrbească. Mai mult însă decît construcția și coliviile au costat canarii.

Am cumpărat 50 de cîănărițe cu 500 lei bucata, 30 de institutori cu 1500 lei bucata...

— Cum institutori, nene Matache?

— Așteaptă și ai să vezi!... 10 profesori secundari cu lei 5000 bucata și 5 profesori universitari cu 10.000 lei bucata. Și ungurul mă asigura că ferma dela Pesta îmi făcuse prețuri de favoare...

— Nene Matache d-ta glumești?

— Nu glumesc de loc! Ce d-ta crezi că păsărelele astea galbene cîntă așa de frumos, fiindcă așa le-a lăsat Dumnezeu? Ele sunt întocmai ca oamenii, unele au ureche mu-

zicală și glas, altele nu. Dar și pe cele care au ureche și glas trebuie să le învețe cineva să cînte.. Adică crezi d-ta că Dinicu s'a născut așa muzicant, și că nu l-a învățat nimeni cum să ție arcușul? Crezi d-ta că ar fi cîntat tot atît de bine dacă nu făcea Conservatorul? Așa fără profesor, o fi cîntînd cucul în poiană și vrăbiuța pe strășină, că toți cucii cîntă la fel și toate vrăbiuțele ciripesc la fel. Canarii însă învață să cînte și dacă nu învață, nu cîntă frumos.. Și eu credeam tot ca d-ta că un canar cîntă, așa cum îi este dat pisicii să miorlaie sau ciinelui să latre, m'am dumirit însă cînd l-am văzut pe ungur la treabă.

Iată cum a procedat ungurul.

A pus toate cînrîțele în odaia cea mare care era cea mai luminoasă. Le-a făcut pe niște rafturi cuiburi de puf și vată și a pus în libertate în aceiaș odaie doi institutori, trei secundari și toți universitarii. Și cînd au ajuns cînrîțele la al patrulea ou, și au început unele să stea pe cuib și să clocească, a cules corpul didactic de prin cuiburi, și i-a pus pe fiecare în colivia lui.

După ce cînrîțele au scos pui — cari semănau mai mult a insecte decît a păsărele, — după ce și-au pierdut puful și-au început să sboare, cu pene noi, prin teiul din mijlocul odăii, ungurul i-a cules pe cei mai vioi și viguroși și i-a dus în camera institutorilor.

Erau acolo colivii mari, cu șase despărțituri. În fiecare despărțitură a pus cîte un pui. Fiecare despărțitură avea cîte un oblon pe care dacă îl trăgeai rămînea puiul în întunec. Erau așezate coliviile cu fața la lumină, iar în fața acestor colivii cu șase boxe, erau așezate cîte-o colivie de institutor.

Lecțiunile urmau așa. Incepea institutorul să sară în colivie depe un băț pe altul și ciripea mereu... Puii din fața lui au început să sară și să ciripească la fel. Era par'că, bucuros institutorul că a intrat în funcție, și puii că sunt băgați în seamă de unul mai mare, care nu-i de loc ursuz, și are chef de vorbă. Pe urmă se oprea institutorul pe un băț, făcea un tril și modula cîte-va note. Puii tăceau de-o dată și se uitau cu ochi de mărgele, încrămeniți. Iar mai făcea institutorul un tril, și iar aceleași note. Puii ascultau cu interes. Și după ce făcea așa de cîteva ori, începeau să cînte și puii. Institutorul, de unde pînă atunci era vesel și sglobiu, devenea deodată supărăcios. Iși sbîr-

lea penele, se repezea spre gratii, spunea desigur ceva pe limba lui, se răstăea cu un piuit special și puii încremeneau din nou cumînți și intimidăți. Și iar începea institutorul trilul lui și iar se repeta scena. De ne-numărate ori pe zi se burzuluia institutorul fiind-că era un pui sau doi, sau trei, cari cîntau probabil fals, cari nu aveau ureche muzicală.

După cîte-va zile de asemenea școală intervenea ungurul. Dacă institutorul tot mai dădea semne de nemulțumire, atunci proceda ungurul la eliminarea elevilor lipsiți de talent. Cum?... Era evident un lucru, că un pui sau doi sau trei, din cei șase din colivia cea mare, cîntau prost. Care însă din ei? Ungurul începea să închidă oblonășele. Puiul cu oblonul închis nu mai cînta — canarul nu cîntă pe întunec — cîntau numai ceilalți cinci. Și dacă profesorul tot da semne de nemulțumire, proceda la fel cu al doilea cînrăuș, și așa mai departe, pînă afla ungurul cari sunt puii cari nemulțumesc pe institutor. Puii proști erau trecuți în altă odaie, într-o mare colivie comună și mai erau încercați odată, mai tîrziu, cu un alt institutor. Cei buni rămîneau mai departe în micile lor boxe și continuau să învețe.

Cînd profesorul se declara mulțumit de elevii lui, o lună întreagă, și cînd ajungeau cînrăușii să cînte tot ce știa institutorul, puii erau trecuți în altă odaie la un profesor secundar, care, avea un repertoriu mai bogat și o știință a muzicii mai completă. Aveam vre'o cîți-va profesori secundari eminenți. Aveau glas, aveau coloratură, aveau fantezie. Pentru doi din ei am discutat un an întreg cu ungurul, dacă nu ar fi bine să-i facem profesori universitari.

Cînd puii învățau să cînte întreg repertoriul maestrului — cursurile secundare erau însă mult mai lungi — și dacă unii din ei aveau calități excepționale de timbru și intensitate, numai atunci erau trecuți în universitate. Puțini însă au ajuns pînă acolo, că era ungurul pretențios, și nu făcea hațiruri. El susținea că e în interesul firmei să nu exagerăm aptitudinile produșilor noștri. Numărul studenților nu a depășit cifra de 15. Erau însă acești 15 cînrăuși-studenți atît de înzestrați, așa minunați, că unii din ei rivalizau cu universitarii de zece mii de lei bucata, despre cari oricît ți-ași

vorbi de mult nu vei putea să-ți dai seama cât de frumos cântau. Un profesor universitar are, pentru un adevărat cunoscător, în glasul lui, comori de muzicalitate! Nu poți să nu cunoști entuziasmul artistic ascultând un profesor universitar! Trilul lui e timbrat, e mărunț sau e larg, e puternic sau e reținut, așa după cum îndemnul lui lăuntric de artă îl determină. El știe să meargă dela măregelele cele mai cristaline pînă la accentele cele mai dramatice. Modulațiunile cîntecului lui amintesc sunetele harpei, suspinele vioarei, cristalul notelor de piculină. Privighetoarea care cîntă noaptea în luncă, privighetoarea selenară care topește par'că misterul boltei înstelate în sufletul nostru însetat de nostalgii nemărturisite, cîntă și ea, desigur frumos, nespuse de frumos, dar nu are, nu poate avea măiestria de cîntec a canarului, cînd a trecut canarul prin miinile unui crescător iscusit. În ghemulețul ăsta de pene galbene se resfrîng toate bucuriile vieții. În gușulița lui de aur care se umflă, care tremură, care palpită, stă par'că toată taina tinereții. Canarul e primadona de coloratură, e vioara primă... privighetoarea, dacă vrei, e contraaltă, e vioara secundă. Canarul e fetița blondă de șaptesprezece ani, care visează... privighetoarea e femeia pătimase de treizeci de ani, care dorește. Dar ce-ți vorbesc eu de toate lucrurile astea! De toate lucrurile astea nu-ți poți da seama dacă n'ai auzit cîntînd un canar talentat și cu studiile terminate, într-o crescătorie cu reputațiune.

Cînd a ajuns aci, nenea Matache a fost cuprins vădit de un sentiment de tristețe. A rămas cîteva clipe pe gînduri.

— Ei și... cu crescătoria, ce-ai făcut?

— Păi tocmai de asta ți-am început eu povestea, să ți spun ce am pățit cu crescătoria. Te fură însă, fără să vrei cîte, un parapon... Să vezi ce s'a întîmplat, că poate ți-o servi pătania asta.

— Vîrîsem în crescătorie o mică avere. Mă pasionasem. Tot ce cîștigam dela fabrică — și slavă Domnului cîștigam destul, cheltuiam cu crescătoria. Nu începusem încă să vînd deși trecuse patru ani dela înființarea ei. În al cincilea an urma să o lansez, cu reclamă, cu sgomot mult, că spunea ungurul că nu putem încă vinde pînă n'om avea trei, patru sute de canari bine pregătiți... Și nu era lucru ușor să ajungă la această cifră, că cei proști erau mai numeroși decît cei buni.

Se mai și îmbolnăveau unii, mai mureau... Țineam un registru în regulă în care figu-
rau toți canarii. Toți aveau numere, unii — cei buni — aveau și nume. Toți aveau un ineluș la picior. Inelușul roșu era al instructorilor și al elevilor de curs primar. Albăstru al secundarilor. Alb al universitarilor. Nu vîndusem prin urmare nici unul și nici nu dăruisem vre-unul, cînd într-o zi, la Agri-
col, la o masă unde erau mai mulți, generalul Vladimir — trebuie să-l știi, că-l cunoaște toată lumea — întrebă, așa, din chiar senin:

— Vă pricepeți vre-unul din voi la canari?

Au ridicat toți din umeri. Eu n'aveam chef de vorbă în ziua aceea... Am tăcut.

Generalul continuă cu încăpățînarea veselă a omului căruia i s'a întîmplat un lucru plăcut și ține să-l împărtășească și prietenilor.

— Ați, auzit voi, mă, un canar, de soi, cîntînd?

Unul îi răspunde într-o doară:

— Am auzit.

— Dar nu canari de ăia din piață, sau, dela bărbier, un canar bun, un profesor.

Toți se uitau nedumeriți la general.

Celălalt răspunde din nou:

— Am auzit.

— Profesor universitar?

— Cum profesor universitar.

— Păi vezi măi neică, că n'ai auzit încă. Dacă te miri, habar n'ai! n'ai auzit!

Atunci intervin eu în discuție:

— Ba eu am auzit.

— Veniți cu toții la mine să vă arăt eu cum cîntă un profesor universitar

— Da de unde îl ai Domnule General?

— De unde? Stai să-ți spun eu chestia. Eu aveam un canar, bun, un profesor secundar, mă costase trei mii lei. Am aflat eu însă că e un ungur pe la șosea care are o crescătorie mirunată. Cum pe mine păsările astea mă pasionează, m'am dus s'o vîd. Am rămas cu adevărat surprins de ce-am văzut acolo. Are ungurul ăla vre-o cîți-va universitari uluitori! Nu știi care e mai bun! Ce s'o mai lungesc, i-am dat secundarul meu și cinci mii de lei și mi-a dat ungurul un universitar.

Cum mi-a spus asta generalul, am crezut că leșin. Mi-a venit rău, am început să tremur. De abia reținîndu-mă am putut să-l întreb:

— Și cînd zici că l-ai luat Domnule General?

— Păi,... alaltăieri.

Mi-am adus aminte deodată că ungurul a venit eri la mine și mi-a spus îndurerat că i-a murit un universitar. Eu l-am întrebat atunci cu emoție:

— „Care?. N'o fi cum-va Petöfi?“

— Și ungurul mi-a răspuns sfârșit de durere: „Nu Petöfi, Matiaș Corvin!“. Așa dar nu murise Matiaș Corvin. Așa dar mă mințise ungurul! Și în aceiaș clipă mi-am amintit de toți canarii pe cari mi-i trecea ungurul pe lista morților. Tot așa o fi făcut și cu Tisza, și cu Franz List. Mizerabilul! Mizerabilul! Mi-a fulgerat în minte gândul să mă scol dela masă, să mă duc direct la ungur și să-l împuşc.

Generalul insistă.

— Ei, v'ați hotărît? Veniți?

M'am dus la general acasă. Era adevărat ce-mi spusese generalul. În colivie, auriu și guraliv sta Matiaș Corvin *al meu*.

Clocoteam de indignare. Am plecat spre crescătorie hotărît să termin cu ungurul. În piața Victoriei, la capul podului dau cu ohii de el, aștepta tranvaiul. Când m'a văzut, s'a apropiat de mine cu aerul lui nenorocit, când îmi anunță moartea unui canar.

— Tocmai veneam la d-ta, a mai murit unul...

— Cum? A mai murit unul?... Hoțule, pungașule... M'am repezit la el cu pumnii strinși și am început să-i car cu sălbăticie. L-am lovit cu pumnii, cu picioarele, cu genuchii, l-am trântit jos și loveam, loveam într'una, să-l omor...

„Să-mi dai pe Matiaș Corvin mizerabile, să-mi dai pe Matiaș Corvin“.

Ungurul deabia s'a putut ridica nenorocit, desfigurat și moale.

Și, acum bănuiești sfârșitul crescătoriei... Ca să nu se mai întâmple ce s'a mai întâmplat, am dăruit... am dă-ru-it toți canarii, toți elevii, toți profesorii. I-am dat în câte-va zile, cu colivie cu tot, de a rămas instalaja pustie. Întilneam câte un cunoscut:

— Vrei un canar?

— Un canar?

— Da!.., un canar Ți-l dau, nu Ți-l vînd, Ți-l dau cu colivie cu tot.

— Bine dar...

— Nici un dar... Unde stai?

— Puțu cu apă rece, 215.

— Bine dragă, diseară îl ai! Ți-l trimit cu un comisionar.

Și am procedat așa cu o sută de prieteni și cunoscuți. Alergau comisionarii prin București cu coliviile în brațe. Se mira lumea pe Calea Victoriei de mulțimea comisionarilor cu canari. Unii credeau că e vre-o reclamă americană.

— Și d-ta nene Matache, nu Ți-ai păstrat nici unul?

— Ba mi-am păstrat doi. Am păstrat pe Petöfi, care era slăbiciunea mea, și pe Franz Iosif. Petöfi însă a murit. Pe Franz Iosif îl am aci la țară... Când n'ai ce face într'o zi, pune tinere, caii la gabrioleță și vino să-l ascuți... E acum bătrîn bietul Franz Iosif, dar tot maestru, tot profesor!.. Vino, n'ai să regreți nimic. Am și eu cafele bune și am și eu în grădină, un chioșc umbrît răcoros și primitor.

N.

DUNĂREA REGALĂ

De câte ori se vorbește de Dunărea de jos și Delta mi-aduc aminte o întâmplare pe care o spune un om legat de aproape o jumătate de secol de aceste locuri, d-l Gr. Antipa. În nopțile de Maiu, când Regina Elisabeta se afla, împreună cu Regele Carol I, în călătoria lor de fiecare an pe fluviu, puneă să ancoreze vaporul în mijlocul apei, luminile slăbeau, toată lumea tăcea, tăceau și mașinile, ca să se asculte cântecul privighetorilor. Timpul e aproape același, marile sălcii s'au acoperit de verdeață, luna, la întâiul pătrar, își tremură în ape lunga părtie de aur și întreaga Delta cântă, ca un ostrov-plutitor al privighetorilor. Pe aproape trebue să fie și vaporul alb, cu oaspeții lui regali de odinioară, întorși pentru câteva clipe din lumea lor, cari ascultă.

Totde atunci vin până la noi nume, care sunt amestecate cu aceste locuri și încep să fie prea repede acoperite de uitare. Pe același vapor ajungea până aici prietena mai tânără a Carmen-Sylvei, fata lui Seculici, Bucura Dumbravă. Ea era o credincioasă a munților, pe cari îi zugrăvise și preamărise în cărțile ei, apărute până în acea vreme, Haiducul și Pandurul, ca niște insule de singurătate și de avântare către cer a pământului, dar Dunărea o urmărea. Nu numai că se născuse pe malurile ei, prin Pojonul unde se încoronau regii Ungariei, dar o bănuia plină de alte frumuseți și taine. Prin hărțile rămase de la ea și care sunt în păstrarea mea, se găsesc tot felul de însemnări, care nu sunt decât dibuiri și căutări mirate în această lume. Într-o scrisoare dela Sanct Moritz,

din Iulie 1924, ea îmi scria: „Îți trimit icoana peninsulei Castel, scumpă colegului dumitale Nietzsche. Ieri ne-am plimbat dealungul acestui lac adorabil și dealungul celorlalte trei, care întregesc salba legată de firul Innului, iar prin Inn, cum mi-a spus-o un elvețian, giuvaerele Engadinei sunt legate cu România, prin Dunăre. Înțelepciune.” Iată cum poți întâlni Dunărea și Delta în inima Elveției, ca orice iubire pe care o porți cu tine, oricât de departe ar rămâne pricina și temeiul ei.

Pe aceleași brațe ale Deltei, pe toate trei, pe grinduri și prin bălți, trece amintirea altui scriitor, a lui Jean Bart, care face parte de-acum din această zare, ca o lumină de far sau ca un zbor de pelicani. Mulți au să se gândească la atâtea din paginile lui de tinerețe și de putere, începând cu acel minunat Jurnal de bord și desvoltându-se în volumele de nuvele sau de întâmplări trăite, cu privești și oameni, altele și alții decât orice privești și oameni de la noi. Eu mă opresc, mai ales, pentru lucrările de închipuire, la romanul de rămas bun de la literatură și viață, Europolis, mica epopee a Sulinei, și pentru lucrările de cercetare și de meditație de om de apă, la problema Dunărei, care este tare cât un dig și cât o flotă, într-o răspântie atât de amenințată de deslănțuirile firei, și de poftită de lăcomia noroadelor. Și mă opresc la altceva, care este cunoscut de mai puțini, pentru că a fost numai un plan, risipit de o neașteptată despărțire de toate. Cunoscut războiul și fusese amestecat în el pe

un front scăpat luării aminte a celorlalți, în Delta. Știa să povestească lucruri, care foarte puține se vor mai fi putând descoperi în arhive sau în amintirea altor martori, și cele mai multe s'au dus cu el. Cred că una din cele din urmă eșuri din casă ale lui, dacă nu cea din urmă, înainte să se prăbușească deodată, ca un cartag, pe care nimeni nu-l bănuie plesnit pe dinăuntru de furtuni, când poartă atât de mândru pavilionul și pânzele, a fost la mine, la o întâlnire mai lungă și când tocmai mi-a vorbit de gândul să scoată o carte, tot pe atât de istorie cât de literatură memorialistă, despre războiul Deltei. Poate că o povestește acum vântului, în fiecare an, când se aprind licuricii, iar căpitani-sburători de bricuri dau semnalul plecării, acolo unde Dunărea se întâlnește cu Marea Neagră.

Aducea atunci un manuscris pentru revista, pe care o ngrijeam eu, „Boabe de Grâu”, al unei tinere scriitoare, vrednică în ochii lui de această mijlocire, nu numai prin însușirile textului, cât, mai ales, pentru că era din Tulcea, orașul dela începutul Deltei, pe unde ca ofițer de bord sau căpitan de port trecuse în atâtea rânduri sau șezuse vreme mai îndelungată. Cunoștea lumea deacolo și cunoștea rosturile. Povestea anecdote, despre căpitani de bărci, despre morile de vânt, despre casele din vii de aproape, despre lipovencele care se îngămădeau una într'alta, în rochiile lor pestrițe, sus la Monument, și mâncau semințe, uitându-se, fără să spună nici o vorbă ceasuri, la întinderile de apă dimprejur. Incepeau să ne vie de pe acele întinderi nu numai mărfuri cu vapoarele oceanice intrate pe canalul tăiat în linie dreaptă de ingineri, al Sulinei, nu numai pește și icre negre de la cherhanalele Vâlcovului și ale Catârlețului, ci oameni, firi hotărâte, nesupuse, întreprinzătoare, o nouă populație plină de zarea largă, de vântul și de sărătura mării. O pildă era chiar autoarea pe care mă ruga s'o citesc. Eu zâmbeam de înfierbântarea lui, care-l încrunta și-l făcea să uite să-și mai aprindă luleaua de lup de mare, parc'ar fi găsit în mine un Toma Necredinciosul și trebuia să mă câștige. Scriitoarea, care e d-șoara Lucia Bors, și-a făcut după aceea drum, nu prin mici studii și articole sau schițe întâmplătoare literare, ci prin car-

tea de înviere a unei mari femei, Elena Cuza, dar eu am să văd totdeauna pe Jean Bart aducând-o de mână, ca pe-o descoperire a lui, din acea lume ciudată dunăreană. Luat de patima lui, spunea că are să înființeze pe un grind o școală de marinari, cu copii luați de oriunde și fără părinți, ca să nu lase nicio părere de rău și nicio legătură în urmă, când aveau să plece pe Mare, și școala se gândea s'o facă pe undeva pe-aiici, între Vâlcov sau Sf. Gheorghe și Tulcea. Era locul de unde puteau să răsară acei oameni noi. Un asemenea om, zămislire de Dunăre și de Mare, nu-si dădea seama că era el însuș și că plimba printre noi cea mai frumoasă întrupare a acelei lumi.

Alături de scriitori, au început să pătrundă de la o vreme în Delta și pictorii. Bogăția de sălcii i-a cucerit, câte o cupolă de aramă avântată cu turnul de clopotniță în cerul înalt al Bălții, bărcile negre trase la mal, vreun pescar bărbos întinzând pânza în soarele care lua ochii. De la Marius Bunescu, pictorul nostru al Dunării și al Mării, care a căutat să prindă în pânzele lui tot verdele greu și tot albastrul des al Vâlcovului, la ceasul unui miez de vară, până acum în urmă la d-na Cononov, cu vederile de poduri și de drumuri de apă, fără lumină, ieșite dintr'o pensulă cenușie, numaidecât înainte de ploaie sau după, se așează toată pictura românească mai nouă. Nicăeri coasta Mării și apropierea ei dunărene n'au fost cercetate mai cu luare-aminte și mai cu iubire decât la Balcic și la Vâlcov. Aceste două nume au să-și aibă capitolul aparte în istoria plasticii, nu atât prin cadrul exotic și bucuria de costume, cât prin problemele luminii și revărsarea nestăpânită de culori. Par'că un pământ nou, în care aerul e de aur, s'a ridicat în aceste margini, ca să ne uimească și să ne imbarce pe el.

Oamenii de știință au alergat de la întâele prilejuri de cercetare și de muncă, sau dealungul canalului care trebuia scobit prin mijlocul Deltei, sau pe coasta Mării, acolo unde cordoanele litorale păreau că dau un răspuns nedumeririlor originii, sau înăuntru, pe insulele dintre brațe. Inginerii Comisiei Europene a Dunării au luptat cu pragul de nisip de la întâlnirea apelor ușoare cu apele grele de la guri și au fă-

cut un adevărat bulevard mișcător, deopotrivă de larg și fără nicio cotitură, din brațul Sulina; geografil s'au urcat pe grinduri și au pătruns prin lacuri și pe gârle; naturalistii au pândit cârdurile nesfârșite de păsări și au dat uneori câte o carte cu vederi fără pereche ca a lui Bernardzik; hidrobiologii au săpat, în cursul anilor, acea a doua Delta, care trebuia să dea viață bălților înăbușite de mâl și de burueni și au umplut astfel de adevărate flote de pescari luciurile de apă și stuful. În puține părți s'a muncit mai dârz și mai temeinic decât tocmai aci, unde mâna și istețimea omului păreau mai neputincioase și de prisos, înaintea puterilor firii, cu legile lor nesdruncinate.

Delta, rămasă multă vreme numai în seama locuitorilor ei ascunși prin sate pescărești greu de găsit, a câtorva negustori, vameși, hamali și păzitori de faruri din singurul port și cele câteva așezări administrative, și a călătorilor cari o străbăteau fără să coboare, privind-o de pe puntea vapoarelor în trecere, a nceput să se deschidă. Ea a intrat de câțiva ani în marele circuit turistic al țării. A fost ca o năvală la o poartă care în sfârșit se mișcă pe țătanile ei grele, lăsând deodată să se vadă ceeace fusese mai înainte numai o poveste de cărți și o margine de Răsărit îngăduită abia câtorva. Au venit școlile, au venit oamenii în vacanță, au venit oșpeții străini, îndreptați de prospectele societăților de călătorie sau de serviciile de propagandă. Intreprinderi europene sau românești de cinematograf au pornit într-o bună zi încoace, după filme documentare sau artistice. Pescarii s'au trezit ducând în bărcile lor, la locurile cele mai ferite, mașinile ciudate ale operatorilor. Au făcut ascunzători, ca în timp de război, ca să poată fi fotografiați pe ouă sau între puii lor, cormoranii întunecați, pelicanii retrași, vulturii singuratici, văzuți fără să vadă, în viața lor care se păstrase până atunci necunoscută. S'a făcut un hotel la Vâlcov, adăposturi de vânătoare pe canaluri, pădurea Letea, cu vegetația ei neașteptată meridională, copaci înalți, curmee spânzurate de la un trunchiu la altul, pe care te aștepti să vezi legănându-se maimuțele Africii, desigur de verdeață, toate înconjurare de nisipul cafeniu și atât de apropiate de Mare, încât vântu-

rile trebuie să aducă până la ele stropii valurilor, a fost apărută de legea rezervărilor, ca să ajungă un parc național.

S'a dus vremea când stăpânea pe-aici numai Comisia Europeană a Dunării, moștenire a războiului Crimeei, în luptă cu oamenii și cu fluviul, ca să ție liber drumul navigației, cu drepturi de exterritorialitate, cu steag propriu, cu figuri de istorie și de aventură printre conducătorii ei internaționali, cum a fost englezul Gordon, comandant al unității care a atacat Redanul de la Sevastopol, inginer membru în Comisia care ne-a tras hotarele noastre basarabene și dunărene, guvernator general mai apoi al Sudanului, în războiul cu Mahdiul, în lupta și moartea de la Khartum, la 1885, cu scrisoarea cea din urmă către sora lui, cu o încheiere vrednică de Nelson: „Am încercat să-mi fac datoria”. Comisia și-a schimbat în timpul din urmă alcătuirea și rosturile și funcționarii ai Statului Român îi iau tocmai în primire serviciile și depozitele. Un capitol de istorie se încheie sub ochii noștri.

S'a dus și vremea când Regele Carol I, în călătoriile lui în Delta, nu se învoia, oricât de mari i-ar fi fost dorința proprie și stăruințele însoțitorilor, să se abată pe brațul Chilia, care era un fel de Dunăre Rusească, în afară de supravegherea noastră și de jurisdicția Comisiei. Rana de la răpirea celor trei județe din Basarabia se deschidea din nou. Acolo era un pământ, pe care fără vină îl pierduse, și un fost Aliat, care uitase pe tovarășul de luptă de ieri. Durerea întâiului nostru Rege și a Intemeietorului noului Stat de la gurile Dunării era așa de vie și de simțită, încât într'una din cele din urmă călătorii ale lui pe fluviu, din 1912, când a văzut la Reni tot portul pavoazat cu steaguri și a crezut că era o cinstire a trecerii Suvranului României, nimeni dintre cei din apropiere n'a cutezat să-i spună că Rușii sărbătoreau 100 de ani de la desfacerea silnică a Basarabiei de trupul Moldovei.

Pentru tot ce a făcut și a visat în binele Deltei și-al Dunării, Carol I, Rege dunărean, venit în România de la izvoarele ei din Pădurea Neagră și iubind-o totdeauna, nu numai cu o iubire de om politic, ci cu o iubire familiară, de vale care legănase copilăria, a lui și a casei lui princiare, de sute și sute de ani, se

cuvine ca Dunărea și Delta să-i sărbătorească un secol de la naștere, altminteri decât restul țării. Amintirea lui e încă neștearsă printre pescarii și oamenii apei, cari, încă de la 1879, când a venit pentru întâia oară în Dobrogea începând cu Tulcea, de pe toate gârlele și cotloanele fluviului au alergat în bărci nenumărate, smolite proaspăt, cu steagul românesc la piscul dindărăt și încărcate de toată lumea de-acasă, anume ca să-l vadă, să se bucure și să-i ureze o lungă și rodnică domnie. Ei au să iasă, ca atunci, aceia cari mai sunt și copiii lor, cu mâinile voine pe vâsle, la un semnal, prin locurile pe unde bătrânul Rege s'a ivit în mijlocul lor, le-a ascultat păsurile și le-a zâm-

bit. Iar bătrânul Rege are să fie din nou între ei, nevăzut, cu toți cei 100 de ani pe umerii de umbră. Renii și tot malul Basarabiei se vor acoperi de steaguri, la altă sută de ani care a'nlăturat pentru totdeauna pe cealaltă, și nimeni nu se va mai sfii, ca în 1912, să spună tare prilejul și temeul. Undeva în sălcii, când luna își aprinde pe cer pătrarul curat, ca acum, se va opri un vapor alb, și mii și mii de privighetori vor porni să cânte, într'un concert de primăvară și de viață veșnică a acestui pământ românesc, întâilor lui Suverani, veniți înc'odată, din altă lume, ca să le-asculte.

EMANOIL BUCUȚA

STRĂVECHI URME ISTORICE ÎN BĂRĂGAN

Nevoia de a-mi reîmprospăta unele date privitoare la opera marelui Pârvan, m'a îndemnat ca, răsfoind monumentală sa „Getica“, să rețin unele știri din istoria străveche a pământului ialomițean. Am socotit că făcând aceasta, voi fi de folos acelor care se vor simți fericiți să cunoască ceva din trecutul plin de amintiri al Bărăganului și al Ialomiței noastre. Nu m'am gândit deloc, la aceia care neștiind foarte multe lucruri, nu se vor grăbi să știe și aceste date...

Străbatem, adesea, în lung și în lat, drumurile pline de praf ale întinsului Bărăgan și nu știm ce slovneste crucea pornită într-o parte, din capătul lanurilor aurii; poposim pe sub sălciile umbroase de pe malurile nisipoase ale Ialomiței, cu albia mereu schimbătoare și nu recunoaștem în cioburile care se sfărâmă sub talpa încălțării, sau în ruinile, între care ne ferim de stafii, urmele străbunilor... Nepăsători, sau mai bine, neștiutori, nu cercetăm ușa altarelor înălțate cu veacuri în urmă de voievozi sau de boeri adevărați... Trecem pe lângă mobile cu sau fără nume și poveste, cu creștetul împrăștiat de casmaua lacomului căutător de comori în miez de noapte, până la cântat cocoși.

Ne facem cruce largă, când pe inserat, trecem cu inima strânsă de frică, pe lângă gorgane trunchiate de vreme și ne ferim de ele, ca de locașul fioros al Satanei, care fără îndoială acolo își are locașul... Dar nu ne înfiorăm de măreția gândului că în urmele acestea pe care le ocolim sau nu le luăm în seamă, zac oasele străbunilor, ce au frământat — cândva — ca și noi acum, pământul neted al șesului, pierdut sub zarea amurgului. Dacă ne-ar încălzi îndeajuns simțirea aceasta a duhului trecutului, am avea poate, mai aprigă setea iubirii de neam. Ne-am simți, înfrățindu-ne cu glia muncită de strămoși

și udată cu sângele lor, din belșug vărsat, mai stăpâni pe noi și mai la noi acasă... Căci avem, mai ales azi, atâta nevoie să ne simțim la noi acasă.

Dacă, cel puțin, pentru practica vieții am folosi ceea ce ne-au lăsat străbunii și ne-au mai cruțat vijelioasele vremuri prin care a trecut neamul, tot am câștiga atâta cât, cei ce vor veni după noi, să se mândrească. Cine a avut fericirea să străbată țări de veche civilizație apusă, a putut să-și dea seama de cultul trecutului și amintirilor... Este drept că la noi, nu sunt scoase la iveală atâtea urme vechi câte avem... Chiar ceea ce s'a desgropat s'a făcut cu grabă și de multe ori fără destulă pricepere. N'am avut dezvoltat îndeajuns, cultul amintirii și al trecutului... Și anii trec, la infinit, peste mobilele fără nume din Bărăgan, care-și turtesc din ce în ce creștetul dărmat la răstimpuri de căutătorii lacomi de aur sau de plugurile care-și suie brazda pe coastele lor, sub ochii nepăsării tuturor și ai neînțelegerii atătora...

Câți dintre aceia care trec în goana mașinilor stărnind până la ceruri, colbul, — ar putea spune că pe drumul acesta, nepietruit dela începutul lumii, au trecut pe Bărăgan, armile lui Darius, ale lui Alexandru Machedon sau ale lui Priscus Bizantinul? Câți știu de așezările de temeinică civilizație, de acum aproape trei milenii, ale Geto-Tracilor, care populau ținutul acesta cuprins între Dunăre și munți? Mă gândesc la cât de mare lucru este să ai conștiința valorii și a meritului, crescute din cunoașterea sbuciumului acelor care s'au sbuciumat să apere, pământurile, pe care le frământăm noi azi, și pe care le vor frământa, desigur, mâine, alte generații care vor veni... Câți pot pricepe, dece marele Pârvan, a rămas un necunoscut, el care s'a luptat cu vechimea, pentru a scoate din negura uitării, aurul amintirilor?

Intinsa câmpie munteană, grănar vestit și bogat loc de pășune, a fost din cele mai vechi timpuri, teatru a numeroase bătălii; peste lanurile scăldate în aurul soarelui mănăs, au trecut armate conduse de generali vestiți și le-au stropit cu sângele lor din belșug vărsat. Au venit, de departe, din sud sau din răsărit, cu semeț gând de cucerire sau de pedepsire a Geților sălbatici, ori a Slavilor, pașnici muncitori de pământ ori păstori. Dar... „câți veniră, se făcură, toți o apă și-un pământ” — cum spune așa de frumos poetul. Așa a fost dela început: furtunile care vin repede, trec peste iarba mărunță lipită de pământ și nu doboară decât stejarii falnici...

Spun documentele că, pela sfârșitul celui de al doilea mileniu înainte de Christos, locuitorii regiunilor noastre, ar fi fost un popor, urmaș al vechilor Cimerieni: — Tracii — care după o altă distincțiune, s'au numit încă și Geți. Herodot, care pomenește abia în secolul al VI-lea a. Chr. despre Geți, socotește greșit, că în nordul Dunării, sunt numai Scyți. Descoperirile ulterioare și însăși numirile râurilor și câtorva localități, arătate chiar de Herodot, denotă că în nordul Dunării, au existat cu mult înainte, așezări Geto-Tracice.

În recenta sa lucrare a Istoriei Românilor, d-l Giurescu vorbește de un popor mai vechiu, anterior Traco-Geților, — „Napeii” — străvechii locuitori ai Bărăganului, care ar fi dat Ialomiței de mai târziu, numele de Naparis, despre care vorbește în scrierile sale, Herodot. (vezi op. cit. pag. 39).

Cea mai veche știre despre aceste locuri, o avem din timpul lui Darius, (523 - 485 a. Chr.). După Herodot, Geții — care erau cei mai nobili și mai virtuțoși dintre Traci, — s'au opus năvălirii lui Darius peste Dunăre. Drumul urmat de Darius, ar fi fost, după Wells, prin dreptul Silistrei, pe unde ar fi trecut Dunărea pe un pod — „Podul lui Dareios” — ca să atace pe Geții din câmpia Bărăganului. Dar cea dintâi știre precisă, despre regatul Geților din nordul Dunării, o avem dela Ptolemaios, regele de mai târziu al Egiptului, care întovărășind pe Alexandru în expediția sa din anul 335 a. Chr. împotriva Geților din Dacia, a avut ocazia să descrie cele văzute de el însuși, iar nu să repete lucruri aflate dela alții 1). „Alexandru pleacă în fruntea unei mari expediții, împotriva Illyrilor și Trybalilor, care se răsculasera, în nordul împărăției sale, dela Dunăre. Trecu apoi Dunărea, cam prin dreptul Duros-torum-ului în fruntea unei armate respectabile... „Geții mobilizaseră: Ptoleameos Lagi socotește cam 4000 de călăreți și mai bine de 10.000 de pedestrași geți, adunați pe malul stâng al Dunării, îm-

potriva lui Alexandru... Alexandru rechiziționează pentru trecerea Dunării, bărci indigene făcute din trunchiuri de copaci scobite” — căci era mare belșug de astfel de bărci, întrucât riveranii Istrului se folosesc de ele pentru pescuitul în fluviu precum și când merg unii la alții, în sus pe Dunăre și nu mai puțin, foarte adesea, pentru prădăciuni. „(Arian, 1. 3. 6.) Trecerea Dunării se face noaptea” pe unde erau lanuri înalte de grâu, fiindcă mai ales pe aci, nu puteau fi văzuți, când se apropiau de mal; iar la ziuă, Alexandru, a luat-o prin semănături, poruncind pedestrimii, să înainteze către ținuturile nelucrate, culcând grâul cu sulilele aplecate; iar călăreții urmau îndată prin partea de lanuri, pe unde înaintase falanga; apoi când au eșit din semănături, Alexandru luă în persoană, comanda cavaleriei așezată la aripa dreaptă, iar comanda falangei orânduite în careu, o dădu lui Nicanor; Geții însă nu au rezistat nici măcar primului atac al călăriei, pentru că nu se așteptaseră de fel, la îndrăzneala lui Alexandru, care fără să facă pod, peste apă, trecuse așa de ușor, într-o singură noapte, peste Istru, cel mai mare dintre toate râurile..., deaceia, dintr'untâi, ei fugiră către orașul lor, care era rău întărit, luând cu ei călări, atâtea femei și copii, cât au putut duce caii și se îndreptară spre ținuturile pustii, cât mai departe de fluviu. Alexandru ia orașul Geților și toată prada pe care aceștia o lăsașeră îndărăt; dă apoi prada lui Meleagru și Filip, s'o ducă spre casă, iar el, după ce dăruie din temelii orașul, închină jertfe pe malul Istrului, lui Zeus Mântuitorul, lui Heracles și Istrului însuși, că nu i-a fost potrivnic la trecere și aduce înapoi la grosul oastei în aceeași zi, pe toți cei cu care plecase, sănătoși și teferi” 2).

Cam pe unde va fi fost acel oraș de lemn al Geților, nu s'a putut preciza de către istorici. Părerea geografului Barbier de Boccage, că Alexandru ar fi trecut Dunărea în dreptul gurii Mostiștei și că acel oraș întărit al Geților, pe care Alexandru îl cucereste și îl pradă, ar fi fost în locul unde e azi satul Mănăstirea (pe vremuri numit „Cornățelul”), și unde ancheta noastră din vara trecută (1923) — spune Pârvan — ne-a arătat că într'adevăr a existat o așezare geto-greco-romană în epoca La Tène și elenistică, iar apoi romană (în acest caz balta Ialomiței, care începe propriu zis încă dela gura Argeșului fiind insula Peuce) credem că, fără a fi fantastică, deoarece ea ar corespunde, cu oarecare bunăvoință, la interpretarea noastră de mai sus, e totuși zadarnică, întrucât numele insulei Peuce nu trebuie să ne preocupe de fel, fiind pur și simplu

1) V. Pârvan, Getica pag. 43.

2) V. Pârvan, idem op. cit. pag. 47.

eronat... Strabo ne-o descrie amănunțit : „iară lângă gurile Dunării e o mare insulă Peuce..., și mai sunt și alte insule mai mici, unele mai sus de ea, altele către mare. Căci Istrul are șapte guri : cea mai mare e numită „Gura Sfântă”, pe care se ajunge la Peuce după o plutire de 120 de stadii, acolo unde, la capătul din vale al insulei Dareios și-a făcut podul, cu toate că s'ar fi putut face și în susul ei, la celălalt capăt al ei”. 1)

Față de afirmația lui Herodot, că Alexandru a trecut Dunărea ca și Dareus, prin dreptul Duros-torum-ului și de nota lui Arrian Flaviu, că orașul de lemn al Geților, era numai la 1/2 milă geografică depărtare de Dunăre, putem crede că trecerea a fost prin ținuturile noastre, pe undeva foarte aproape de Silistra de azi. Cine știe dacă locul orașului get nu s'ar putea situa pe dâmbul din balta Călărași, la locul numit „Grădiște”, care în slavonește înseamnă, întăritură, cetate ? Aci la Grădiște intenționase și Pârvan să facă săpături ; dar moartea prematură nu i-a mai dat răgaz. El stabilise că Grădiștea din fața orașului Călărași, este o așezare geto-dacă, din epoca La Tène. Și astăzi, pe locul acesta brazda plugului răstoarnă cioburi care se fărâmițează și se pierd, printre straturile grădinilor de zarzavat sub priviri străine sau nepricepute. Pe cine poate interesa oare, lumea umbrelor de mult apuse, umbre care plutesc în nopți senine, peste locuri unde și-au trăit visele și amarurile vieții ? Umbre neputincioase și eterate, nerechemate de nimeni la viață și care desigur, ne privesc curioase, îngrozite de coșmarul acesta – vâlmășagul vieții – prin care ele au trecut de mult.

* *

Dupăce în anul 327,26 a. Chr. expediția armată a lui Zopyrion, guvernator al imperiului de nord al lui Alexandru, fu înfrântă și aruncată peste Dunăre înapoi, de către Geții ajunși la înflorire sub conducerea regelui lor Dromichaites, la 292 a. Chr. Lysimachos, care și el fusese înfrânt odată, pornește din Axiopolis (Cernavoda de azi) a treia expediție în contra lor. Dar și de data asta, este prins cu familia și copiii și dus cu armată cu tot, la orașul getic „HELIS”. În lupta aceasta Dromichaites constrânsese prin foame și sete, armata năvălitorului arzând și pustiind totul în calea lui, în timp ce Geții se retrăgeau în adâncul câmpiei.

Despre așezarea orașului Helis, Pârvan crede că nu putea fi decât în Bărăgan. „Fapt e însă, spune el, că dacă e pe murit de sete, această ocazie o poate avea o armată, mai degrabă în Bărăgan, decât în Basarabia sudică, unde sunt o sumă de mari lacuri cu apă dulce, la o distanță nu prea mare unele de altele”.2) Ceeace s'a stabilit, este că „Ly-

simachos a trecut în stânga Dunării, nu în dreptul Basarabiei, ci în dreptul Bărăganului – ialomițean ori brăilean – și că nu în Moldova e de căutat orașul Helis, ci în câmpia munteană. Este total indiferent dacă Helis e chiar Piscul Crăsanilor, sau altă stațiune din epoca La Tène, în Muntenia sud-estică. Fapt e, că civilizația Crăsanilor, după toate cele arătate până acum, nu poate fi decât civilizație getică a contemporanilor și urmașilor lui Dromichaites, până la gloriosul Burebista de prin anii 50 a. Chr.”3) Credem dară, spune Pârvan, că orașul Helis ar fi fost pe undeva în câmpia munteană : fie la Piscul Crăsanilor pe Ialomița, fie la Suțești pe Buzău, fie la Bonțești lângă Focșani, fie în vreun loc încă necercetat de noi până acum, în aceeași regiune a câmpiei dintre Carpați și Dunăre”.4)

Piscul Crăsanilor este, după Pârvan, o stațiune protoistorică de mare importanță pentru cercetările arheologice care privesc țara românească. Urmărind pas cu pas, din documente, descoperirile anterior făcute și el însuși iăcând o serie de numeroase săpături, după un plan dedus din cercetări mai vechi, Pârvan s'a oprit la Piscul Crăsanilor, o stațiune din șirul stațiunilor protoistorice deja descoperite : Zimnicea, Tinosul, Piscul Coconilor, Mănăstirea, etc. Câmpia munteană prezintă o importanță deosebită pentru cercetătorul care stabilise liniile de infiltrare ale vechilor neamuri și sigura lor așezare, pe locurile dintre Dunăre și munți ; dar mai ales, pentru documentarea vieții geto-dacice din stânga marelui fluviu. „Învățații nu au dat până acum o atenție îndestulătoare acestei probleme istorice a importanței câmpiei muntene în luptele dintre Daci și Romani, pe vremea împăraților Domițian și Traian. Și cu toate că Traian însuși, prin ridicarea monumentului triumfal din Dobrogea (Adam Klisi), în fața chiar a mării câmpii muntene, indica foarte limpede, care fusese principalul câștig roman prin cucerirea burgului dacic, anume tocmai roditoarea câmpie a Dunării getice, atenția istoricilor, s'a îndreptat aproape în chip exclusiv asupra luptelor din munții Daciei și asupra organizării provinciei Dacia, în cadrilatele transilvănene”.5)

Favorizați de întinderea necunoscută a câmpiei muntene, Dacii au hărțuit un secol și mai bine, marginile împărăției romane și mai înainte, ale vecinilor de peste marele fluviu. „Dacia scitică între cele patru linii de valuri antice, e, cu toată uscăciunea ei, o țară foarte roditoare. Și dacă e drept că seceta amenință în fiecare an cu prăpăd munca

1) V. Pârvan op. cit. pag. 46.

2) Idem Idem — 61.

3) Idem op. cit. pag. 63.

4) Idem op. cit. pag. 61.

5) Idem op. cit. pag. 109

plugarului, iar o oaste mai mare nu poate trece prin Bărăganul acesta fără margini pentru că e în primejdie de a muri de sete (așa cum au pățit cu cinci sute de ani a. Chr. Persii lui Dariu cel Mare și cu trei sute de ani a. Chr. Grecii și Tracii lui Lysimachos) — nu e mai puțin adevărat că oamenii locului, adică Dacii noștri depe vremuri, deprinși cu asprimea locurilor și cu toanele vânturilor și ploilor, știau să ridice pe șesurile acestea, mare bogăție de holde și deaceia ei fiind totdeauna în partea locului și totuși totdeauna putând fugi la munte, erau neîncetat o primejdie pentru ținuturile romane dela M. Z. de Dunăre". Dar să lăsăm, mai departe, pe Pârvan să vorbească despre câmpia munteană: „călătorul care coboară pe Dunăre spre Mare, are, începând cam depe la gura Oltului, în stânga lui o câmpie, care se lățește tot mai tare spre M. N. și deasupra căreia ochiul aleargă, depe înaltul mal drept, al râului, ca deasupra unei mări potolite, pline, în loc de ape, de holde nesfârșite de grâne. Această câmpie nu se oprește la Siret, ci, cu vârlurii de dealuri, mai mari sau mai mici, merge înainte prin Moldova de jos și prin Basarabia de miazăzi până la Nistru".1)

O adevărată țară geto-greacă întâlnim apoi în ținutul bălților Dunării și Mostiștei, cuprinzând atât malurile înalte ale râului și lacurilor, presărate cu așezări străvechi, începând din vremea armelor și uneltelor de piatră (cu 3000 ani a. Chr.) cât și însăși balta Dunării, cu insulele și tăpșanele ei, pe toată întinderea dintre Oltenița și Gura Ialomiței. „Tot ținutul e plin de „grădiști”, unele vechi de tot și apoi părăsite, altele însă locuite mereu și în mia dintâi de ani a. Chr., deci în timpul curat grecesc și, numai puțin, în vremea romană, după Chr. Pomenesc acum numai ca pilde așezările dela Sultana, lângă Odaia Vlădichii, pe Mostiștea, dela Piscul Coconilor, tot acolo, dela Grădiștea Mare, în balta Dunării, la M. Z. de satul Mănăstirea, ori dela Vărăști în lacul Boian. Destul că desimea populației în cele din urmă trei mii de ani a. Chr. a fost pretutindeni în părțile noastre așa de mare, încât nu e loc în țara noastră, unde să nu întâlnim urme de așa zise așezări „preistorice”. Însfârșit, la „Cetatea” depe Piscul Crăsanilor, pe valea Ialomiței, dovedind și pe acest râu la deal, ca și pe Siret în sus, un vechi drum, dela Dunăre în Dacia, s’au găsit, peste cioburile de oale vechi de tot — din vârsta de piatră — și cioburi de oale grecești, iar peste acestea urme romane cum vom arăta mai jos”.2)

Vorbeam în introducerea la aceste rânduri, despre movilele care punctează tot cuprinsul țării, în special în părțile câmpiei muntene... „movilele acelea de pământ, pe care le vedem în tot cuprinsul pământului românesc, morminte de ale oamenilor ace-

lora străvechi; de multe ori se întăpșează, la un loc, multe împreună, arătând limpede cimitirul uneia din anticele așezări mai mari ale popoarelor de aici. Firește, Muntenia șeasă, Moldova și Basarabia de M. Z. sunt pline de astfel de urme și rămășițe. Dar după știrile din părțile vechi, noi nu avem voie să numim daci, adică strămoși ai noștri, decât pe acei locuitori din părțile noastre, care se arată aici depe la anul 700 a. Chr. Poate că tot ei vor fi fost și la anul 2000 a. Chr., însă se poate să fie și altfel...”3)

Dealungul și dealatul câmpiei Bărăganului și în stânga Dunării, în săpăturile ce s’au întreprins, s’au găsit numeroase urme romane sau mai vechi; dar nu s’au găsit pietre scrise care abundă în pământul dintre Dunăre și Mare. Cauza o explică Pârvan în Getica: lipsa pietrei și așezări primejdite de năvala popoarelor de peste Dunăre, în câmp deschis, sau pe maluri de ape, unde luptau cu asprimea ienilor și cu suflarea de ghiață a Crivățului din Bărăgan, „Cetății” au existat și în câmpia munteană. Ptolomaeus vorbește de o cetate dacică în N. Estul Munteniei de azi, pe care istoricii de mai târziu, par a o localiza cam pe unde-i Slobozia din zilele noastre. Este drept că cetatea pomenită de Ptolomeus a fost considerată ca un dublet al „Sucidavei” din Dacia olteană. Din hărțile vechi, cetatea „Zusidavei”, figurează între Naparis — vechiul nume trac al Ialomiței, după Herodot — și între Buzaeus. În orice caz, „Zusidava” a existat în Bărăgan. După Tocilescu „Zusidava era lângă Slobozia Ialomiței — orașel roman”4). Se mai vorbește de cetatea „Netindava” sau „Nentidava”, pe care Pârvan o identifică în „Netidava” și pe care Ptolomaeus o localizează lângă apa Ialomiței; nu se știe cam pe unde ar fi azi.

Spunea undeva Pârvan, că așezările istorice străvechi, corespund direcțiunilor vechilor drumuri; care drumuri, dacă nu erau acele ale cursurilor mari de apă — cum este Dunărea — erau acelea ale apelor navigabile. În descrierea așezărilor dela Piscul Crăsani, Pârvan amintea de cursul navigabil al Ialomiței, în care se intra din Dunăre. Lucrul este de crezare, dacă socotim că „vasele” care navigau, erau luntzii ușoare sau dube cu fundul lat. Desigur că, nu ne putem gândi la transporturi în vase mai mari, pe apa unui râu atât de capricios și întortocheat, cum este „Ialovița” Slavilor, care însemna „stearpă”; denumirea era potrivită și amintea se-

1) V. Pârvan „Începuturile vieții romane la gurile Dunării” pag. 17-18.

2) V. Pârvan „Încep. vieții romane la gurile Dunării” pag. 55-59.

3) Idem Idem pag. 129-130.

4) G. Ionescu-Gion „Bucureștii până la 1500” pag. 7.

care a râului în vreme de secetă, frecventă în Bărăgan.

Ca să poată supraveghea populația îndărătnică și iubitoare de libertate, din deasa și întinsa câmpie munteană, cuceritorii din Pontul stâng — din dreapta Dunării — așezară cetăți întărite și păzite de ostașii legiunilor. Din când în când, din Carsium (Hârșova), Noviodunum (Isaccea), Axiopolis (Cernavoda), Durostorum, cetăți așezate chiar în fața Bărăganului, armate organizate pătrundeau prin drumurile schimbătoare cu vremea de vară sau de iarnă, ale câmpiei muntene din răsărit, ardeau cetățile de lemn sau bordeele mărunte și pustiau holdele puține.

Geto-Dacii sau Scythii de mai târziu — elementele celei de a treia mari invazii — se retrăgeau spre munți sau în pădurile din marginea câmpiei muntene; când totul se potolea, reveneau cu aceeași teribilă tenacitate și iubire de pământ și-și reluau viața dela început, hărțuind cu îndârjire, pe vrășmașii de peste Danubium. În fața Zimnicei de azi, Traian așeză mai târziu, cetatea „Novae”, unde trimise Legiunea I-a Italica; la Troesmis, în fața câmpiei dela gura Siretului, trimise Legiunea XI-a Claudia; iar la Durostorum, așeză Legiunea V-a Macedonică. Pantru ajutoarele hotărâte acestor Legiuni, Traian zidi puternice lagăre. Așa, la Carsium, așeză un escadron de cavalerie — „ala” — (II Hispanorum et Aravacorum) pentru a supraveghea întreaga vale a Ialomiței. Escadronul acesta putea face oricând „recunoașteri” în ținuturile elementelor neastâmpărate din larga stepă din față, care în vechi burguri dacice — ca acelea dela Piscul Crăsanilor — și-ar fi luat libertatea de a-și mai căuta un sprijin, spre a neliniști granița.

Continuitatea aceasta de vrăjmășie — care explică legiunile de pe granița de răsărit a Daciei — dă un argument valabil dovedirii faptului „că nici un moment câmpia munteană n'a încetat de a fi țară getică, adică dacică”, chiar în timpul luptelor duse cu Romanii în munți, pe văile Dunării Panonice sau pe platourile ardelenesti: „în țara românească Dacii rămân mereu stăpâni, pentru motivul foarte simplu că ei domină solid, nu numai colinele Carpaților Sudici, ci și întreg malul înalt al Moesiei inferioare până la gurile Dunării. Polemicele iscate recent, între un geograf academician și profesorul Iorga, i s'ar putea da din aceste idei, un argument cert, care se împotrivesc considerării Geto-Tracilor drept popor nomad. Este drept că-și schimbă din vreme în vreme locul — dar nu de voie și de impulsul firii sau de nevoia hranei — ci de teama urgiei și silei venite din cealaltă parte a Dunării, peste liniștea vieții lor rurale, în inima stepei roditoare a Bărăganului.

După ce viața romană s'a extins în Dacia, prin cucerirea ținutului din stânga Dunării, s'au făcut legături prin dese poduri, care înlesneau comunicația peste marele fluviu. În Ialomița se citează câteva capete de poduri, cum ar fi la Mostiștea, Cărbagea, Luciu, Gura Ialomiței și alte locuri încă neidentificate — poate pe locul podului lui Darius, la cotul Borcei, în fața Călărașilor de azi, „unde Geții aveau o cetate”. Din săpăturile întreprinse de Pârvan care „a cercetat el însuși rămășițele antice de pe malul nostru dunărean, la Zimnicea, Chirnogi, pe toate grădiștele din baltă și depe mal de jur împrejurul Olteniței, pe toată valea Mostiștei și în baltă Dunării, legată cu Mostiștea, la Luciu, la Barboși...” a aflat mari cetăți de pământ. „La Luciu, afară de alte rămășițe mărunte se știe că a fost chiar garnizoană romană — de ajutoare — : păzea aci o trupă de arcași sirieni (numerus Surorum sagittariorum”).

Capetele de poduri, de care vorbim, pe lângă rolul de a păzi trecerea peste Dunăre, mai „erau și începutul unor lungi drumuri care mânau spre Ardeal”... De la gura Mostiștei, pornea pe malul de apus, un drum spre miez-noapte, pe la Piscul Coconilor, iar pe malul de răsărit, un altul spre Valea Seacă și Piscul Crăsanilor. Dela Luciu, urca fie pe Ialomița în sus pe la Crăsanii de Jos, și apoi trecând prin Tinosul, pe Prahova, tot pela Draja, fie pe Valea Buzăului, — drumul de legătură între Ardealul de răsărit și Dobrogea mijlocie : aici la Gura Ialomiței, trecând Dunărea la Carsium (Hârșova), călătorul putea prin Ulmetum ajunge fără nici cel mai mic înconjur, deadreptul la Histria”.

Un drum însemnat și sigur că a existat, este acela care lega ținuturile Moldovei de azi cu Macedonia și Grecia — unde se adunau bogății din toată lumea cunoscută atunci. „Drumul acesta, mai ușor și mai drept trecea — atunci când Geții erau slabi — nu prin Dobrogea și Bulgaria, ci prin câmpia munteană” (68, Getica). Direcția probabilă a acestui drum ne-o putem închipui — urmând o linie care taie cursurile de apă ale Buzăului, Ialomiței, Dâmboviței. Dar nu se poate preciza locurile pe unde a trecut acest drum. Romanii — care au cucerit peste câteva secole Dacia, au însemnat cu căi pietruite, drumul ce au urmat și din care, se văd și azi, urme. Dacii, care nu erau un popor aplicat spre tehnică și construcție, nu se pricepeau să-și sape drumuri sau mai bine, nu aveau vreme să și le facă și să le îngrijească, deoarece, popor care-și schimbă adesea ținutul, era mereu hărțuit de cotropitorii de peste cealaltă parte a Dunării.

Dacă au existat drumuri prin câmpia munteană — afară de acela al apelor navigabile — e firească

întrebarea, dacă au existat orașe în Bărăgan, din care să se poată vedea viața romană în aceste părți. Pârvan, răspunde categoric: N'a existat nici un oraș roman în Bărăgan. „Căci ținutul acesta roditor, slujește drept o singură, uriașă, moșie, locurilor de prin prejur, așezate la drumurile cele mari, al Muntelui și al Dunării, pe care, ca la orice drumuri umblate, cresc tot mai multe și bogate, târgurile și orașele. Cu mii de ani înainte de Hristos, toate văile Bărăganului, ca și văile Moldovei, au fost locuite. Sat de sat, se înșiră, pe aceste văi, unde era apă și adăpost, așezările străvechi, pe care învățașii le numesc „preistorice”, fiindcă ele sunt cu mult înainte de era scrisă, adică de mărturiile lămurite, pe piatră, pe aramă ori pe alt material, ale faptelor care au fost.

În câmpia munteană și moldoveană, vedem cum, peste așezările cele dinaintea de Greci și Romani, cetăți de pământ, minunate așezate, la locuri cu privire largă de jur împrejur (mai ales sunt foarte frumoase vederile de pe „cetățile” dela Poiana pe Siret și dela Crăsanii de Jos, pe Ialomița) unde însă nu găsim decât cioburi de oale rău făcute și rău arse și unelte de cremene, — s'au așezat, adică a trăit mai departe lumea cea nouă, daco-romană — tot săracă, tot de țărani, dar cu unelte de metal și vase mai bine făcute și arse și mai frumos împodobite. Cetatea veche de pământ au păstrat-o și au locuit-o și aceștia; dar, acum fiind mai mulți, ei s'au întins și până departe împrejurul ei, alcătuind satul cel nou, oarecum roman (vicus) și, tot după obiceiul roman la drumurile ce ieșiau din sat, de o parte și de alta a căii, ei au așezat, sub movili înalte pe cei răposați. Foarte limpede e alcătuirea aceasta, nu numai la Crăsani și la Tinosul, în câmpia munteană, ci și în Moldova și Dobrogea, unde vezi, din loc în loc câte o îngrămadire de movile și nimic altceva zidit în piatră ori cărămidă, prin prejur. Căci toate clădirile omenеști aici, mari ori mici, fuseseră de lemn și deci au pierit. Sunt vechile sate dăce și trace, unde țărani localnici au împrumutat încet, încet, felul de viață roman, dar de amestecat cu coloniștii romani, care să fi venit la ei, nu s'au amestecat. Nefiind dară aici și Romani adevărați care erau pătimiși după lucrul zidit, n'au fost nici pietre, nici clădiri. Dacă însă, în Bărăgan, ca și în Moldova și Basarabia de șes, nu găsim pietre scrise, din vremea romană, nu e numai pentru că Dacii nu știau, și nu aveau dorința să scrie vreo pomenire despre ei, așa cum făceau Romanii și Grecii, ci și pentru că nu aveau piatra însăși la îndemână. Până astăzi, crucile celor răposați la ceas de drum, pe meleagurile Bărăganului, sunt adesea nu din piatră, ci din trunchiuri mari de stejar, aleși și ciopliți ca să fie tot așa de mari și de trai-

nici, precum sunt lespezile de piatră, puse pentru aceeași pomenire de locuitorii de la deal și de la munte”. 1)

Către finele secolului al VI-lea d. Chr. un general bizantin, Priscus, întreprinde o expediție militară împotriva Slavilor în Bărăgan. Ajuns la Durostorum, trece Dunărea — prin balta Călărașilor de acum, pe unde mai trecuseră în vremuri uitate, oștile lui Dareius, împotriva Scythilor — și începe urmărirea lui Ardagast, căpetenie slavă. „la pradă mare, pe care o trimite la Constantinopole, iar el, merge mai departe și ajungând la râul Ilivachia²⁾ — Ialomița de azi — (căci dela Silistra-Călărași, spre adâncimea Bărăganului, nu e altă apă însemnată peste care să se poată trece) trimite peste apă un detașament, care reușește să mai prindă încă o sumă de Slavi, cu ajutorul unui Gepid translug, de religie creștină, cunosător al locurilor. La Nord de Ialomița, se întindea regatul lui Musokios, a cărui curte era la 30 de parasange deacolo (o parasangă era echivalentă cu 1½—3¼ milă geografică). Gepidul se oferă să înșele pe Musokios, aducând pe Romani până la curtea lui și reușește; el trece armata lui Priscus peste râul imediat următor, Paspirios (Buzăul) cu chiar luntrile regelui înșelat, (exact ca acelea cu care trecuse Alexandru cel Mare, Istrul, cu nouă secole mai înainte, în aceleași regiuni).

Priscus înaintează și prinde pe regele barbar, pe neașteptate, măcelărind pe toți ai lui, iar pe el însuși, luându-l rob. Bizantinii se pun pe odihnă și chef, dar de strajă nu se îngrijesc; așa că erau s'o pătească rău. Dar nu rămân acolo, cu toată porunca împăratului de a ierna în țara barbară, pentru motivul pe care-l dădea, pe vremuri, Dromichaites lui Lysimachos: vânturile cele mari și aspre”. 3)

Bărăganul devenise în vremurile acestea de lupte și incursiuni ale armatelor de peste Dunăre, un ținut, aproape necunoscut, de unde cete de Slavi, pe care unii cronicari ai timpului, îi numeau tot Geți atacau destul de des orașele de pe malul drept al fluviului. Teama și mai cu seamă, nevoia de a supraviețui mișcărilor barbarilor de dincoace de Dunăre, dictase cuceritorilor Greci, apoi celor Romani, să așeze cetăți întărite pe celalt mal. Așa, se crede că Lysimachos ridicase cetatea Axiopolis (Cernavoda de azi); iar Romanii, ridicară Durostorum-ul, Arrubium (Măcinul), Noviodunumu-l (Isaccea). Aliobrix (la gurile Dunării). Cetățile acestea, „sunt mereu întărite ca puncte de plecare pentru expediții

1) V. Pârvan, Inceputul vieții romane la gurile Dunării pag. 203-206.

2) Xenopol crede că Ialomița (Ialovitza) derivă dela cuvântul slav „ialov” — pustiu.

3) V. Pârvan, Getica 63—64.

În acelaș Bărăgan, acum adăpost al Slavilor, nu-miți printr'o pedantă transcriere a unor împrejurări perfect exacte, dar de mult petrecute—de către arhaizanții din Byzanț—tot (Geți. 1).

O observație care este posibilă, și care face din aceste cetăți greco-romane, de pe malul dobrogean al Dunării, nu numai puncte de supraveghere a barbarilor din câmpia munteană, ci și puncte de legătură cu căile care duc spre munți, ne-o sugerează, analizarea drumurilor din Bărăgan. Într'adevăr, urmărind cu ochii minții, drumurile istorice, care legau prin capete de pod, cetățile de pe malul drept al Dunării, cu muntele, ne putem închipui căile foarte schimbătoare desigur, dar certitudinea direcțiilor de mers, este esențialul—care au brăzdat odinioară Bărăganul și pe care s'au scurs vreme de secole, armate învinse sau învingătoare de cuceritori, din celălalt capăt al lumii.

Cât sânge se va fi amestecat pe glia setoasă a Bărăganului, cât vor fi vuit văile întortochiate ale lămoșiei și codrii care au acoperit până de curând, nordul câmpiei muntene! Câte vieți de oameni, purtați de peste tot pământul, au venit să piară aci, în tihăraele necunoscute decât de localnici, ale șesului de lângă Dunăre, peste coclaurile bogate, peste care și azi, ca și altădată, dela începutul lumii, a rămas stăpână, în zilele senine și călduroase, ca un val de apă vie, la orizontul îndepărtat, Fata Morgana a zărilor!...

S'au perindat dealungul veacurilor, pe frământatele căi ale trecutului, prăfoase și schimbătoare ca și națiile, peste care trecem neștiutori astăzi, Celții lui Brennus, Bastarnii, Britogalii sau Brigolații, Boii, Costobocii, Scordiscii și Tribalii, Tauriscii; apoi Scythii, Sarmatii, Geții, Tracii, Ilyrii, Iazigii și Urgii, Tyregeții, Peucinii, Slavii și câți alții, al căror nume s'a pierdut ca și urmele rămase dela ei. Ceeace însă a dedus Pârvan, din păreriile istoricilor și a verificat, scormonind, cu pricepere, pământul ținuturilor noastre, este convingerea că „civilizația indigenă a Bărăganului, oricare ar fi contribuțiile eterogene scytho-sarmatico-bastarnice, mai ales în balta Dunării, trebuie să fie în liniile ei fundamentale getică—și la 50 d. Chr. cum fusese getică și la 350 a Chr., la 200 a Chr. ș. a. m. d. Istoric, se impune ca să găsim în săpăturile protoistorice din câmpia munteană, forme de cultură fie strâns înrudite, fie chiar identice cu cele contemporane din Carpați și de pe malul drept al Dunării, cu aproape întreaga Dobroge, Deliormanul și ținutul din gura lantrei și gura Ischerului, ba chiar și mai la Apus.

Cu unele întreruperi cauzate de expedițiile armatelor din dreapta Dunării, viața popoarelor din câmpia munteană a continuat într'o relativă liniște. Începând de pe la 70 d. Chr. Dacii, auzind că o parte

din trupele din Moesia, plecaseră în apus, unde în Italia începuse război intern, au trecut Dunărea și au luat cu asalt castrale auxiliarelor—cohortele și alale—care păzeau malul Dunării de jos; și s'au făcut stăpâni pe ambele țărmuri ale fluviului. În aceeaș vreme Germanii din apusul și nordul imperiului atacau. Situația critică pentru Romanii care se războiau între ei, acasă, fu salvată, de Mucianus, conducând din ordinul lui Vespasianus legiunea VI-a. Deacum încolo, Dacii atacă mereu marginile de răsărit ale imperiului roman, până la venirea lui Traian, care-i bate și-i distruge,

Ceeace este demn de știut pentru noi și mai cu seamă pentru aceia care vor să se asigure de faptul că Românii sunt urmașii celor care au locuit cândva locurile acestea, este studiul vieții omenești din acele timpuri. Dela credințe și obiceiuri, dela obiectele casnice și îmbrăcăminte, până la chipul în care-și clădea locuințele, scepticii aceștia care—superficial—pretind a cunoaște istoria continuității noastre, pot lua argumente care să-i lămurească.

Când Grecii au cunoscut pe Geți, au rămas mirați de înalta lor concepție despre lume și viață și în special de credința lor în nemurirea sufletului. Pentru că nu puteau să-și explice altfel constatarea aceasta importantă, Grecii i-au numit pe Daci, adepți ai filosofiei mistice și idealiste a lui Pythagoras—inventând o poveste cu Zamolxis—elev a lui Pythagoras—rege și zeu la Geți. Povestea poate fi adevărată, numai întru atât, întrucât se căuta de către Greci o explicare a acestei minuni. Chiar Herodot face rezerve asupra adevărului ei. Totuși un element de apropiere a concepțiilor despre viață între Elinii din sud și popoarele din nord, se poate contrage din narațiunile despre expediția Argonauților sau din adevărul că, în vremea fericitului al doilea mileniu a. Chr., popoarele acestea, aparțineau cu Grecii și Phrygienii, unei vaste și strălucite civilizații.

Pentru Geți trupul este o împiedicare pentru sufletul care-i nemuritor, de a se bucura de nemurire; deaceea el nu are nici un preț. La război, el trebuie să fie jertfit fără părere de rău. Deaci vitejia lor în lupte. Zeul e în cer, iar nu pe pământ, ca la Romani, sau Greci. El e cerul senin: turburarea lirii e adusă de demonii răi ai furtunilor, norilor, grindinei; deaceea Getul ajută zeului suprem la liniștea lumii, trăgând cu arcul în nouii care ascund și întunecă chipul zeului din cer. Odată la patru ani națiunea aduce zeului unic o jertfă omenească: un Get era aruncat pe sulite înfipite cu ascuțișul în sus; dacă nefericitul murea imediat era semn că zeul a acceptat jertfa; dacă nu murea, era

1) Idem, Getica, 64.

semn că zeul, lăsându-i viața, îl pedepsește la moartea eternă a trupului și-l socotește nedemn de a se arăta în fața sa".

Sortiți să-și poarte zilele unei veți vitrege și în perpetuă sbuciumare, Dacii, care deși nu mai creiau cultura înaltă, n'o disprețuiau însă. Poate că buna lor stare de agricultori, nu-i îndemna sau nu le da răgazul, să se ocupe cu promovarea unei vieți culturale, de care erau, oarecum, străini. Am cetit undeva—intr'un scriitor despre Greci și operele culturii lor—o afirmație care mi s'a părut justă și pentru popoarele din vremea noastră chiar. A-nume, că bogăția de artă și de frumos și cultura greacă din antichitate, ca și tot spiritul lor comercial și aventurier, se datorește sărăciei țării lor. Am încercat să verific această afirmație, și am găsit-o justă. În țara aridă din peninsula și insulele grecești, locuitorul de azi și cel care a trăit acolo cu secole înainte, trebuia să găsească ceva nou, să nască ceva, pentru a-și câștiga existența pe care solul sărac i-o oferă cu atâta sgârbenie.

Mai intervine aci o cauză care să explice lipsa de monumente culturale sau de artă, care să fi rămas dela Geto-Dacii: pe de o parte lipsa unei vieți pașnice. Firea lor războinică și ocupația lor, nu le dădea răgazul necesar creierii unei opere de artă. Iar pedealta, lipsa de materiale și mai cu seamă de sclavi care să-i înlocuiască la munca brută a vieții lor câmpenești.

Geții erau un popor sedentar, având ca ocupație principală, agricultura. Erau destui de pricepuți în a lucra rațional pământul. Cunoșteau alternarea culturilor de cereale, schimbând în fiecare an terenul pe care îl semăna. Ca animale care-i ajutau în truda lor, aveau: calul, boul, oaia, capra. Pe caii lor ușori, despre care până în secolul trecut se mai vorbea și în lalomița noastră, se războiau cu dușmanul din dreapta Dunării. Boii îi înjugau la care cu patru roți egale, și la plugul de lemn cu un singur corn, cu care arau pământul negru și bogat. Din coarnele lor își făceau cupe de băut sau instrumente de chemare—precum în vremea noastră, își mai fac țărani: vara, toc pentru purtat gresia, cu care își ascute coasa; iarna, toc pentru purtat praful de pușcă la vânat. Turmele bogate care împânzeau câmpiile, le dădeau — ca și azi pe alocurea—hrana și blănile, cu care se îmbrăcau. Pe metopele depe columna traiană, să văd și acum, după 2000 de ani, același formă de căciuli țuguiate, aceleași cojoace mîlțoase, întoarse pe dos, cu lăna pe dinafară, când este cald sau când plouă. Se pare că nimic nu s'a schimbat în atâta amar de ani, câți s'au scurs în noian de lupte și frământări.

Ca organizare socială, Geții erau împărțiți pe

clanuri — „gentes” — avându-și fiecare capitala sa, al cărei nume era acela al clanului: Buridava, Sacidava. Fiecare oraș daco-get, era întărit cu valuri și șanțuri de pământ. Aidoma cu satele noastre din câmpie, care au și azi, cunoscutul „șanț comunal”. Numai în regiunile unde se găsea piatră, cetățile erau bine întărite cu ziduri de piatră — ca la grădiștea Muncelului ori Costești. Locuințele erau construite din nule lipite cu pământ, în sate simple, așezate deschis pe malul apelor. Ovidius le numește colibe — „casae” — case cum le numim și noi azi. Casele acestea ni le putem închipui, zice Pârvan, nu atât ca niște colibe — care se clădesc la fața solului — ci ca niște bordece, pe jumătate îngropate în pământ.

La deal și la munte casele sunt din bărne, acoperite cu lemn și pe stâlpi de lemn sau de piatră. Fiecare casă este înconjurată de o curte de scânduri, cu capetele tăiate ascuțit (nu-i tot astfel și acum la țară?) sau din pari ascuțiți. Din cauza lipsei pietrei și pentru faptul că Geto-Dacii, nu cunoșteau cărămida sau lutul ars, urmele locuințelor lor, se găsesc și se disting cu foarte multă greutate. Se pare că Pârvan a reușit să identifice, la Crăsani, în lalomița, asemenea urme de locuințe geto-dacice. Din stratele de cenușe, pe locul unde au fost odinioară vetrele, din urmele calcinate de vechime ale stâlpilor care au stat la temelie, sau din poziția urmelor de cadavre, aflate pe locul a câtorva civilizații, care s'au suprapus peste așezările dela Crăsani, el a putut reconstitui tipul de casă geto-dac, care nu diferea prea mult de tipurile noastre de azi.

În viața casnică, femeile fac toată treaba gospodăriei, singure: macină grâul în rășniță de mână, cară apa dela râu în vase purtate pe cap, țes pânza de cânepă pentru îmbrăcămintea lor și a bărbaților. Bărbații își văd de munca la câmp, croindu-și singuri instrumentele: pluguri, arme, hamuri, luntri sau bărci scobite în triunchiuri de copaci și unelte de pescuit; își cos apoi cojoacele, căciulele, opincile. Același tablou de viață rurală de azi. Ceva mai mult și azi ca și acum douăzeci de secole, nu veți găsi femei cojocari sau curelari. E surprinzătoare transmisiunea aceasta de obiceiuri, ocupațiuni sau aptitudini pe care n'a destrămat-o miile de ani ce ne despart, de antecesorii noștri. Se pare și este adevărat, că omul rămâne mereu circumscris mediului în care trăiește și care-i dictează chipul de a-și făuri viața.

În regiunea dealurilor, Geto-Dacii se ocupau cu cultivarea viței de vie. Se pomenește în scrierile vechi, că din cauza consumării prea abuzive a zămel de strugure, se cam stricase disciplina în bătaia a Dacilor. Deaceia, regele lor Burebista, or-

donă distrugerea viței de vie și opri astfel băutura vinului. Istoria nu spune însă dacă importul — și mai ales cel clandestin — al amforelor cu vinuri grecești, aduse pe corabii, pe drumul mării, de negustori, a fost și el oprit. Ceeace este sigur însă, este faptul că Părvan a putut descoperi și la Crăsan, cioburi de amfore rodene sau deliene, care purtaseră vinurile dulci grecești.

Sub raportul civilizației, Geto-Dacii lăsașu de dorit: nu știau să mănânce, așa cum știau Romanii sau Grecii, la vestitele lor ospete. „Ei se hrăneau cu mâncări curate, pe care le îmbucau întocmai ca lei, luând bucăți întregi deodată, cu amândouă mâinile și mușcând din ele cu dinții și numai dacă e ceva greu de rupt, scot cuțitașul pe care-l poartă totdeauna la ei, într-o cutie aninată de teaca săbiei și taie ce n'au putut rupe cu dinții“, spun Xenophon și Atheneus. Mare deosebire nu văd nici azi, la țărani noștri, întrecare, au rămas încă mulți, care nu cunosc tacâmul, ci numai furculița celor zece degete pe care le-a dat Dumnezeu. Totuși, n'ar fi rău de aflat, că luxul nu lipsea nici în acele vremuri. Strămoșii noștri, „se împodobeau bucuroși cu haine și bijuterii scumpe: mantii de stoffe rare, frumos brodate, fibule și brățări de aur sau argint, pafale și aplice de aur, pe coifuri și paveze, pe harnașamentele cailor, pe arme și pe scuturi: iată o scurtă înșirare de podoabe pe care eterna naivitate și vanitate copilărească a primitivului eroic, le adăuga asprimei, necurăteniei și mizeriei de toate zilele, de nesfârșit război, cucerire și prădăciune, curând recucerită de cel o clipă înfrânt. Cei mai iubitori de podoabe erau agatirșii, o ramură a Scythilor, care pătrunseseră în Ardealul de azi.

Dacii purtau părul lung și barba potrivite cu foarfecele. Părul era tăiat pe frunte și pe tâmpile, iar la spate, potrivit în coamă „așa încât am putea asemui portul lor cu acela al țărănilor noștri dela munte, care-și retează la fel părul, lăsând să le cadă pe umeri plete destul de lungi.“ (Getica, 168). Și azi ciobanii uitați de Dumnezeu în coclaurile munților, își tund părul a la castron, nu „a la Garconne“. Frizerul improvizat, acoperă capul clientului care-și vrea chica doborâtă, cu un castron, așezat cu gura în jos, peste plete, și-i rotunjește de jur împrejur coama. Simplu și practic în același timp.

Ca îmbrăcăminte, bărbații geți, purtau pantaloni încinși cu o curea; pe deasupra — ca și mocanii noștri — o cămașă scurtă de in sau de cânepă, uneori o mantie prinsă într-o fibulă; pe vreme rea, purtau cojoc din piele de oaie, pe care-l întrebunțau întors pe dos, cu mișele în afară, când vremea a ploaie. Se încălțau cu opinci, din piele preparată sau așa cum o luau de pe animal. Fac

aceste descrieri, care par nelăsuate, dar care ne demonstrează cât de puternică este tradiția în viața popoarelor: după două mii de ani, și se pare că nu s'a schimbat nimic, din toate aceste lucruri de care pomenesc.

Trăitori în câmpiile întinse cât vezi cu ochii, sau între munții împăduriți, Geto-Dacii erau cântăreți, în orele de răgaz. Cunoșteau ca instrumente muzicale: lira — mai mult instrument de muzică religioasă; fluerul, naiul, și buciulul, întocmai ca și păstorii noștri. Apoi cornul, trompeta și un fel de flaut, cu care alcătuiau muzica de dansuri, la care juca alături de războinic, însuși regele.

Un principiu datorit misticului Zamolxis, ne relevă d.t. despre medicina getică: „Zamolxis, regele nostru, care e și zeu, spune că precum nu trebuie să încercăm a vindeca ochii, fără să vindecăm întâi capul, ori capul fără trup, tot așa nu se poate să încercăm a vindeca trupul fără să îngrijim și de suflet. Și că tocmai de aceea sunt multe boli, la care nu se pricep medicii greci, fiindcă nu cunosc întregul de care ar trebui să se ocupe. Căci dacă acesta merge rău, este cu neputință ca partea să meargă bine. „Din practica lor medicală, ne-a rămas „afumarea cu sămânță de cânepă“ folosită și azi de către țărani noștri, pentru tratarea „delperitului“ (sifilisului).

Familia getică se compune din bărbat și femeie — uneori mai multe femei; — aceasta frequent la conducători. Poporul de jos, era însă în majoritate monogam. Dacă ar fi să ținem în seamă înălțuirea adulterină, din unele familii „nobile“ din zilele noastre, n'am găsi mai nici o diferență! Soții își cumpărau soțiile; azi principiul sau obiceiul se pare inversat.

* * *

Imi închei aci știrile puține despre viața în Bărganul de acum două mii ani. Sunt desigur vești multe strecurate în vaste opere de specialitate, pe care un cercetător mai asiduu, — poate un Ialomițean cu tragere de inimă — le va scoate din filele prăfuite ale cărților, și le va da la iveală. Să nădăjduim că vreun iubitor de trecut Ialomițean, va scormoni cu mai mult interes, stațiunile de viață apusă, depe întinsul câmpiei noastre Ialomițene, sau depe malurile prea puțin cercetate ale apelor, pe unde au înflorit altădată sate și orașe, și va găsi elemente destule cu care să intruchipeze instituția pe care am visat-o: „Muzeul Ialomiței noastre.“ Din urmele acelea sfinte, venite de peste veacuri, noile generații vor lua în suflete și vor purta peste alte veacuri, fiorul cald al amintirilor, care până la urma urmelor, sunt singura noastră consolare și unic temei de viață.

L. S. BELCIN

NOAPTE

Lămpi în adâncul albastru se-aprind,
Mantia nopții pe țărături se-așterne,
Albele bărci, pe-ale apelor perne,
Trupul cu forme bizare 'și'ntind.

Când luna iese din brazde de zări
Poduri de aur zidește 'ntr-o clipă,
Basme cu vase-fantomă 'nfiripă,
Scări de azur pâna'n funduri de mări.

Inima, tainelor nopții o dai
Amforă plină 'n păgâne altare,
Vis, pe o stâncă vrăjită, apare
Cânt și blestem la un loc, Lorelei!

Țândări de scoici ca diamante sclipesc,
Daruri aduse pe mal, de furtună,
Harpele sixtrul nocturn își instrună.
Psalmii, în Biblia gândirii 'nfloresc.

Pace și liniște, drum spre mormânt.
Noapte, fereastră deschisă spre stele,
Fluturi, mâna se'ntinde spre ele,
Leagăn de umbre 'ntre cer și pământ!...

ALEX. GHERGHEL

ARTURO GRAF, OVIDIUS NASO ȘI CONSTANȚA

„Când, cu mulți ani în urmă, am vizitat „acea parte din coasta Mării Negre, unde „a fost surghiunit Ovidiu, – peste tristele „câmpii amintite de nefericitul poet, rătă- „ceau numeroși ciobani de rasă mongolică. „Nu știu dacă vor mai fi rătăcind și acum”.

Aceasta e nota scrisă în volumul *Le Denaidi (libro secondo)*, din 1897, la sonetele „*Ficordo di Tomi*” de Arturo Graf¹⁾ care, născut la Atena în 1848 ca fiu al unui bogat negustor, fusese dus cu familia la Trieste și de aici, rămas repede orfan, și-a petrecut copilăria și adolescența la un unchiu din Brăila, dela vârsta de 8 până la 26 de ani, adică între 1856-1863 și 1871-1874 (în total zece ani, întrerupți de cei opt de studii la Napoli).

Tânărul Arturo a fost la Tomis în Iulie 1871 și după aceea în 1872, – deci înainte de Congresul din Berlin care avea să ne readucă, la sânul Patriei, după atâtea secole, înstrăinata provincie a Dobrogei, – când, sub îndelungata stăpânire otomană, străvechea așezare se chema Kiustengè și era în realitate un mic port, pescăresc și sălbatic, numărând doar vre-o câteva mii de suflete, așa cum ar fi Mangalia de azi. Viitoarea Constanța românească, acolo unde Publius Ovidius Naso, „il più molle fra i poeti latini”, pedepsit de Impăratul Augus-

tus, acum vre-o optsprezece veacuri, venise, „a scontat la pena dovuta al suo misterioso delitto, e ad esalare in versi immortali il suo mortale dolore”²⁾ – îl impresionează profund pe romanticul poet, abia reîntors din savantul și splendidul Napoli (20 Maiu 1871), în atmosfera aceea de mercantilism din casa unchiului și fratelui său mai mare Ottone, unde era socotit „uomo di opinioni stravaganti o insensate” și unde aproape nu scootea o vorbă către ai săi „perchè ben di rado io dico due parole”³⁾ și adesea era, așa cum deseori li se întâmplă poezilor, „argomento di meraviglia agli stolti”⁴⁾.

Arturo Graf se socotea în Brăila așa cum poetul Ovidius se plângea că trăiește la Tomis. De aceea excursia lui pe malul Mării Negre îi mări și mai mult adâncă-i tristețe pe care nu conteni de a o arăta dezolantă în scrisorile din anii aceia, în care livresca amintire a poetului latin stăruiește foarte adesea. Își închipuia, ca’n sonetele traduse mai jos, cum Ovidius se plimba singuratic dealungul mării, pe șesurile sterile și reci, – deși Arturo fusese la Tomis în luna lui Cuptor – și, gândindu-se că, poate, ca Ovidius, nu va mai revedea cerul Italiei însoțite: „io posavo i piedi dov’engli, diciotto „secoli innanzi, li aveva posati; e che, forse, „io non avrei riveduto mai più l’Italia,

„com'egli non l'aveva mai più riveduta, non „posso dire quanto fosse amara la mia passione”¹.

Așa cum Ovidius scria despre urîții, „barbari hirsuți” din Moesia inferioară, de-abia supusă de Romani și așa de îndepărtată de strălucirea culminantă a lui „Caput Mundi”, – Arturo Graf a rămas cu impresia adânc întipărită a ciobanilor turco-tătari ce cutreerau pe atunci Dobrogea, necivilizată încă de geniul român, nelegată de Capitala Țării prin superbul pod transdanubian (1895) și nedemnă de vechea stăpânire imperială a străbunilor noștri. Iar în 1897, poetul se întreba cu drept cuvânt dacă nu i se va fi șters caracterul campestru și păstoresc, al acelei „părți din coasta Mării Negre”.

De aceea n'ar fi rău, dacă la retipărirea notei lui Graf, în editările italienești, s'ar adăoga pe viitor și imaginea splendorii ac-

tuale a înfloritoarei Constanțe, – ce a știut, încă dinnaintea războiului cel mare, să imortalizeze printr'un frumos monument memoria ilustrului surghiunit din Sulmona Abruzilor.

PIMEN CONSTANTINESCU

---

1. cfr. ARTURO GRAF, LE POESIE. Torino, Chiantore, 1922, p. 458.

2. În scrisoarea inedită din 7 Aug. 1874 către poeta Erminia Frià-Fusinato (1834-1875), pe care o cunoscuse în vizita lui dela Castelfranco-Veneto, în 1863 (cfr. ANNA DEFFERRARI, ARTURO GRAF. Milano, „Dante Alighieri”, 1930, pp. 34-35).

3. ARTURO GRAF, MEMORIE AUTOBIOGRAFICHE in MEMORIE etc. (partea II), raccolte da ONORATO ROUX. Firenze. Bemporad, 1909, p. 113.

4. În scrisoarea inedită din 11 Dec. 1872, către prietenul său, sociologul și profesorul Antonio Labriola (1843-1904).

5. MEMORIE, ed. cit., p. 114.

MISTER ȘI METAFIZICĂ

Pentru observația obișnuită, adică acea observație care se complăce să plutească la suprafața sensibilă a lucrurilor, s'ar părea că omul este atras de evidență și claritate. Pentru cealaltă observație, cea „eroică”, cea paradoxală, lucrul stă cu totul dimpotrivă. Omul evită instinctiv evidența, fiind atras de mister. Și ori de câte ori ceeace a numit el mister, se luminează și se transformă în dat inteligibil, omul, dacă nu pe față, cel puțin în adâncul ființei lui, este nemulțumit. Există o tristeță organică legată de oricare victorie a clarității asupra nepătrunsului.

Transpus pe un alt plan de trăire, procesul ni se pare aidoma cu cel ce se petrece în cazul idealului și a îndeplinirii lui. Orice ideal îndeplinit produce un moment de oprire, de mirare, o stare negativă, un „ce mai fac de acum înainte”, stare în care analiza atentă va găsi elementul nemulțumirii și tristeții ce văzusem caracterizând și procesul dintre taină și clarificarea ei inteligibilă. Putem merge încă și mai departe, pătrunzând într'un domeniu ce va părea deocamdată ciudat, dar având totuși un sens paralel cu ceea ce ne preocupă. E vorba anume de o observație de psihiatrie, odinioară pusă în evidență de cercetările la modă în psihanaliză, că orice vindecare de boală aduce fostului bolnav o stare de dezechilibru psihic. Obișnuit să trăiască în atmosfera de neprevăzut, de taină am putea spune, a bolii lui, făcând din ea pivotul vieții lui zilnice, înlăturarea ei aducea negarea tuturor preocupărilor devenite habituale, de unde urma părerea de rău pentru cauza însăși a tuturor acestor trăiri.

În toate aceste cazuri deci, o fenome-

nologie foarte atentă a proceselor psihice respective va surprinde o aceeași paralelă în structură. Taina are o anumită precumpănire asupra minții și sufletului nostru. Ne înconjoară într'o rețea de „obscuritate luminoasă”, ne așează într'o poziție de contemplare intelectuală specifică, în care evidența rațională e înlocuită cu o evidență mult mai masivă, mai pătrunzătoare, mai caracteristică pentru păturile inferioare cosmice, telurice, biotice, ale ființei noastre.

Să nu ne mire termenul de mai sus de „obscuritate luminoasă”. Dar suntem într'un domeniu al topirii contrariilor; mentalitatea misterului nu este cu mult deosebită – ba dimpotrivă – de orice mentalitate mistică. Delacroix stabilise de multă vreme coexistența contrariilor în orice act de intuiție mistică (mediatitate-imediatitate; activitate-pasivitate; claritate-obscuritate.) Să nu ne mire deasemeni nici evidența clară înțelegerea aproape rațională pe care o trăește misticul, credinciosul. „Înțelegerea „este apropiată de extaz; pentru aceasta „stau mărturie visiunile intelectuale. Misticii „au sentimentul de a *înțelege intelectual „misterele*”. (Delacroix. *La Religion et la Foi*. p. 226.) Iar A. Spaier spune, făcând deosebire între trăirea intelectuală obișnuită și aceea a extaticului: „S'a simțit tot „deauna că extazul e opus inteligenței riguroase. Numai că el se opune nu ca o „facultate diferită ci precum o intelecțiune „sumară, vagă, simbolică, ușoară și exaltată, diferă de o intelecțiune precisă, stă „până pe pornirile sale și doritoare de „control”. (*La Pensée concrète*. 281).

Nu era în intenția noastră să facem o psihologie a mentalității mistice. Lucrările

de specialitate sunt în deobște cunoscute. Ceeace e ciudat însă este faptul că de obicei avem totuși impresia precisă că tindem spre clarități și evidente. Că întrecă opera a științei nu ar fi decât o enormă și glorioasă evadare din negură și taină. Că filosofia este cea mai laborioasă încercare de a înlătura și ultimile resturi de întunecime, de a lumina și ultimile unghere unde dăinuiesc confinațiile cunoașterii, cazurile—limită, conceptele extreme. Că religia este în fine, revoluția finală a spiritului care, printr'un act suprem de încordare și voință, decretează inteligibilitatea misterului, penetrabilitatea lui pentru rațiune, transparența lui ideală pentru inteligență.

Nimic mai departe—vai—de adevăr decât aceste iluzii minunate ale bieteii minți omenești. În măsura în care rațiunea afirmă independența ei inteligibilă, toate celelalte puteri și latențe ale ființei noastre ne dezminț ironic la fiecare pas. Arta este prima mare încercare de a nu zdrobi mirajul, de a nu distruge iluzia noastră telurică. Omul este zidit antologic în taină pentru că e hărăzit unui destin de a crea. Iar creația neagă inteligibilitatea. Cel puțin până în starea de față a științei. Până acum nu putem explica, nu *dece* omul e destinat creației și deci tainei¹⁾, dar nici măcar cum creiază, cum se încrestează în matricea tainei. Nu poate biata și eroica noastră știință să ne spuie încă și mai puțin; cum ne creiăm noi înșine—biologic—in potirul matern. Mecanica geniului care creiază ca și mecanica fecundației nu ne sunt cunoscute decât prin rezultate, nu prin esențe, nu prin justificări ontologice.

Comentând filosofia pietății la Peter Wust, Gabriel Marcel spunea: „O filosofie științifică... implică o deplasare monstruoasă (ungeheuerlich, după expresia lui Wust) a echilibrului speculativ. A filosofa „științific“ nu înseamnă oare a nega rațional, în adâncimile sufletului însăși, orice precumpănire sau orice hegemonie pozitivă a valorilor”. (Être et Avoir. 320). Atitudinea de falsă suficiență pe care de obicei o ia știința față de filosofie (a se vedea în special Filip Franck: Principiul cauzalității și limitele sale) nu ține seama de anumite destine ale omului, de anumite legi absolute ale spiritului. Acest spirit se pare că s'a despicat în cursul istoriei în

două. Deoparte stă rațiunea obiectivantă, de alta, nevoia aceasta adâncă a omului de a nu-și părăsi poziția lui de ființă trăind într-o lume de valori ale lui, pentru el valabile. Filosofia obiectivă a „secolului luminelor”, filosofia raționalistă a unui Descartes, geometrizară a unui Spinoza, nu au mai ținut seama de aceste nevoi evidente ale inimii omenești, de acest *intimum mentis*, cum spunea scolastica. În orice caz, azi mai mult ca oricând s'a luat o dârză poziție în fața unei metafizici seci care nu pune preț decât pe raționalul orânduit sistematic în formule precise și evidente.

Dar atunci ce este evidența? O renunțare la mister sau o afirmare fără voie tocmai a misterului. Este misterul un „reșiduu de irațional” ce nu poate fi niciodată eliminat, așa cum spunea Meyerson sau este o necesitate telurică? Pentru a avea o viziune adevărată a acestui fapt fundamental pentru destinul omului, o privire istorică este necesară spre a arăta de pildă cum în cursul timpului, omul a trecut prin faze de claritate rațională și prin faze de intuiție, de cuprindere mistică. A adâncit până la refuz tendința către evidența sau a exaltat până la rupere arcuirea spiritului în matca tainei. Și asemenea ritmuri sunt ele înșile în afară de înțelegerea noastră; ele înșile sunt o taină. Il putem numi cu cuvinte de răsunset literar poetic, putem aminti de „latențe subterane”, de mecanisme inconștiente, de pături de irațional, dar cu asta nu am lămurit nimic, nu am răspuns cu nimic acelui glas ce strigă în noi cu violență nevoia clarității inteligibile, nevoie care este și ea, un dat structural, o constantă a destinului nostru creatural.

* *

Misterul ne înconjoară. „În el ne mișcăm, suntem, trăim”. Iar epocile de claritate și evidență ar putea fi foarte bine interpretate drept epoci de opacitate la prezența misterului. Dacă ceva este perfect sigur și perfect evident înțelegerii noastre, acest ceva nu este decât prezența misterului. Să ne înțelegem. Avem două accepțiuni pentru noțiunea de mister. Una epistemologică: misterul este în funcție de netrans-

¹⁾ Am încercat să dăm totuși o asemenea explicație metafizică în „Ontologia umană și cunoașterea” (Sub tipar. Premiata de Fundațiile Regale).

parența lui pentru mintea noastră. Este deci mister în măsura în care—deocamdată—el nu a fost încă explicat. Am avea aci definiția „științifică” a misterului. Dar mai există și definiția ontologică: misterul este o prezență diferită ca natură (autentică sieși, fiindând pentru sine) de orice alt obiect cunoscut sau cunoscibil. G. Marcel spunea: „Un mister este o problemă ce impietează asupra propriilor sale date, care năvălește peste ele și astfel se depășește pe sine însăși ca problemă” (Etre et Avoir 250). Misterul nu este comod minții noastre, aceasta e clar. Dar această minte care tinde către comoditate s’ar putea de bine, de rău, aclimatiza și cu prezența misterului cu o singură condiție: ca să-i asle un rost practic, să răspundă unui interes imediat, să „servească” la ceva real și concret. (idem 284) Or, tot ceea ce ne oferă misterul nu este decât „prezența” sa. Există deci un fond ultim ontic, ce nu își poate desvălui „esența” unei minți omenesti, nu pentru că aceasta ar fi prin condiția ei imperfectă, ci pentru că stă tocmai în definiția „prezenței ontice” să aibă o esență a sa aparte. Misterul este reziduul de incunoscibil care nu numai că nu accentuează imperfecția cunoașterii noastre, ci din contră, îi stabilește adevărata ierarhie în lumea valorilor ontologice. Și fără a face un paradox, putem afirma că adevărata măreție a gândirii nu constă în a „realiza” în evidențe necunoscibilul total, inclusiv deci și misterul ontic, ci tocmai de a-l situa pe acesta pe linia nu a străduințelor cunoașterii ci a înțelegerii.”)

Căci a cunoaște misterul și a-l înțelege sunt două lucruri esențial diferite. A-l cunoaște înseamnă a-l reduce la câteva biete măsuri din metrica și optica umană. A-l înțelege însă este a-l situa pe linia desăvârșirii lui. Iar această desăvârșire nu se atinge decât în măsura în care misterul poate fi revelat, nu cunoașterii ci înțelegerii. Iar revelația misterului nu se face decât dacă ceea ce el închide în sine este o esență ontologică diferită ca natură de esența condiției umane. Abisul acesta dintre cunoaștere și înțelegere nu e de fapt decât un efect al timpului.

La începutul dramei cunoașterii se pare că omul a cunoscut o singură formă de comprehensiune totală în care nu intra numai cunoașterea simplă, ci era integrat omul

total ca valoare morală. E extrem de sugestiv, în această privință fragmentul acesta din comentariul lui Peter Wust făcut de G. Marcel: „*Il nous faut à nous, modernes reconquerir lentement et péniblement „sous les espèces d'une métaphysique de la „connaissance ce qui était donné au Moyen „Age sous la forme d'une mystique enve- „loppée de mystère et de respect... C'est que „nous avons perdu contact avec cette vérité „fondamentale que la connaissance implique „une ascèse préalable... une purification au „fond—quelle ne se livre dans sa plénitude „qu'à celui qui s'en est préalablement rendu „digne”*. (idem. id. 281.)

Ceea ce se arată aci prin termenul „cunoaștere” am înlocuit noi prin termenul ce ni se pare mai adânc, de „înțelegere”. Atingem de altfel, prin aceasta, o problemă extrem de delicată din domeniul psihologiei gândirii și care ar putea să pară multora un fel de ieftin paradox. A cunoaște este, pentru definiția obișnuită, identic, sau aproape, cu a înțelege. Psihologia mai recentă a gândirii a înțeles să facă însă o deosebire de formă și de intenție („meaning” după expresia engleză, intenționalitate în terminologie fenomenologică) între actul cunoașterii și cel al înțelegerii. A cunoaște ar fi un mod al raportării, conștiința netă că e vorba de o punte între un subiect și un obiect. A înțelege (intelecțiune în limbaj tehnic) înseamnă însă a renunța la prezența oarecum torturantă a conștiinței raportului Subiect-Obiect și a încerca o prindere (oprehensiune) în sine a esenței fenomenologice a Obiectului. În primul caz spun: Știu că acest obiect este prezent mie însumi; sunt conștient de existența unui raport între el și mine. În al doilea caz: Acest obiect este prezent. Există o prezență a obiectului. Ceea ce reținem (nu putem merge mai departe în această analiză) este acest adevăr că în actul de intelecțiune se încearcă o pătrundere a esenței interioare, iar în actul cu-

*) Am putea face o paralelă foarte justificată între înțelegerea misterului (ceea ce noi numim cunoaștere) și atitudinea de credință, mistică, în fața misterului (ceea ce noi numim „înțelegere”) Această atitudine o numește G. Marcel, adesiune, răspuns. La ce? „La o absurdă tăcută invitație care ne covârșește sau care exercită asupra credinței o presiune dar nu o constrângere. idem 310).

noaşterii ar fi mai mult o plutire la exterior, o aprehensiune în suprafaţă. În fine actul cunoaşterii este, în esenţă, pragmatic. G. Marcel, vorbind despre un fenomen analog-cunoaşterea prin credinţă-spunea eu bună dreptate: „Distincţia *exterior* şi *interior*, categorii cum sunt cele „de afară şi *lăuntric*, dispar în momentul „în care apare credinţa... Dacă trebuie neapărat să recură la o metaforă, aş spune „că lui însuşi credinciosul îşi apare ca *interior* unei realităţi ce îl înconjură şi îl pătrunde totodată”. (idem. p. 309).

Cunoaşterea păstrează de obicei un caracter de mai multă materialitate. De aceea desigur ajung o parte din psihologii moderni să acorde un anumit quantum de *imagină* gândirii în actul cunoaşterii şi o lipsă a sa, o adâncire în schimb a raporturilor abstracte, în inteltecţie.

În matematică nu sunt cunoaşteri ci înţelegeri; în ştiinţele biologice sunt mai cu seamă cunoaşteri. Putem chiar—şi mai mult—ă atribui cunoaşterii toate caracterele evidenţei, clarităţii, raţionalului drept o necesitate ontologică reeşind din faptul prezenţei ontice a obiectului în opoziţie cu subiectul. Aceşti termeni au încercat să fie sau substituiţi, sau negaţi sau escamotaţi. Ceace e greu prin oricâte sisteme. Ei *sunt*. De aci deci nevoia metafizică a cunoaşterii, deci, implicit, a clarităţii raţionale, pe care Peter Wust o numeşte foarte aspru: „luciditate demoniacă” sau „demonul cunoaşterii”.

Dar a cunoaşte nu este decât o faşetă, o parte, un prim pas al unei aprehensiuni şi mai complete, care se desăvârşeşte prin înţelegere.

Să nu ne închipuim însă că am spus totul dacă am făcut aseastă distincţie. Cunoaşterea şi înţelegerea însăşi, în sensul lor epistemologic sunt în sine *mistere*, spune Jacques Maritain, filosoful neothomismului, iar P. Wust le atribue chiar un caracter *charismatic*. (Naivität und Pietät. p. 184).

Dacă posedăm acest fir conducător e uşor să urmărim, în istorie, ritmul de care vorbeam. Sunt epoci de cunoaştere şi epoci de înţelegere, adică epoci de raţionalism şi epoci de misticism. Identificăm astfel cunoaşterea cu claritatea şi evidenţa (claritate a raportului, evidenţă obiectivă) în vreme ce pentru înţelegere păstrăm un

anumit sens de pătrundere, de intuire, de mistică. A înţelege nu înseamnă a lumina conştiinţa raportului dintre obiect şi subiect, ci înseamnă a „prinde”, printr’un act specific, prezenţa ontică a tainei. Actul acesta însuşi este un mister. „Cunoaşterea este „într’adevăr incapabilă (ca şi înţelegerea, adăugăm noi) să dea seama „de ea însăşi. Atunci când încearcă să se „gândească pe sine, este îndrumată să se „satisfacă prin expresii metaforice şi materiale care o denaturează”. (idem, p. 323).

Sunt aşa dar ritmuri de cunoaştere şi de înţelegere. Epocile istorice în care a predominat raţiunea ne miră azi prin superficialitatea lor de o clasică limpezime. Sisteme întregi, construite în linii armonioase şi pure, nu făceau altceva decât să exprime frumos şi vag, aparentele, contururile, înfăţişările imediate ale lucrurilor.

Epoca faimoasă a raţionalismului, apoi aceea a materialismului domnind în metafizică şi ştiinţă, când şi cuvântul „spirit” era o curiozitate iar cel de „Dumnezeu” o fosilă preistorică, când nimic nu mai rămânea inexplicabil, totul orânduindu-se sistematic şi definitiv într’un tabel sinoptic al desăvârşitei cunoaşteri, când în fizică totul se explica prin atom, în mecanică prin forţă, în astronomie prin gravitaţie, în psihologie prin asociaţie şi în sociologie prin organicism sau evoluţionism, va rămâne multă vreme drept un prototip, nu al îngâmfării omului în epoca în care Renan credea în viitorul absolut al ştiinţei, ci al bieteii lui suficienţe, provenită dintr’o falsă poziţie epistemologică, prezenţa ce îl făcea opac la prezenţa luminoasă a misterului, poziţie care îi închidea categoric calea spre înţelegere.

Aşadar misterul ne înconjoară de pretutindeni. Domeniile însă în care el a mărturisit mai răspicat prezenţa lui sunt bine ţarmurite de o experienţă de vecuri. Iată mai întâi, şi poate sub forma cea mai pură, prezenţa misterului despiciând istoria, în Religie. O scară ierarhică a religiunilor (ar fi interesantă aci o adâncire mai atentă) va stabili fără îndoială că o religie a fost cu atât mai adânc încrestată în om, cu cât a afirmat mai puternic un sistem mai încheat de taine. Aceste taine pot fi *exoterice*, adică nu cu totul interzise cunoaşterii noastre, aşa cum întâlnim de pildă în majoritatea ca-

zurilor (viața de după moarte, infern, paradis, pedeapsă etc.) sau *esoterice*, închise profanilor, dezvăluindu-se numai inițiaților, după o îndelungă pregătire tehnică și ascetică, cum e cazul religiunilor indice în care, în aparență, nu se frământă unduirea nici unei taine, pentru că taina supremă se resoarbe cunoașterii și se oferă înțelegerii ca de pildă Nirvana sau țelurile yogice. E foarte interesantă apropierea pe care o face M. Scheler între iubire și cunoaștere în sfera hindusă, unde concepția aceasta a iubirii intelectualizate are ca urmare acest principiu „că începutul ori-„cărei mântuirii nu vine dela... o putere „supranaturală anterioară omului... și care „are ca urmare o transmitere a unei cunoașteri necesare mântuirii, a unei revelații... De aceia nu găsim în sfera hindusă un „Mântuitor” ci doar un „învățător” de înțelepciune care arată calea mântuirii” (Scheler. *Le sens de la souffrance*, p. 145.) Deși nu aderăm la aceste vederi, remarcăm totuși că apropierea între iubire și cunoaștere este identică noțiunii noastre de „înțelegere”. Religia creștină ia cea mai categorică atitudine și afirmă, nu misterul numai ci însăși absoluta lui natură revelată, deplina lui necunoștibilitate.

În știință, misterul, după epoca mate-

rialismului suficient al secolului trecut, s'a afirmat cu o vigoare din ce în ce mai sinceră și fără ca prin asta știința să-și piardă ceva din prestigiul ei. Azi nimeni nu se mai miră dacă se afirmă în biologie că forța vitală este o taină, în fizică prezența unui dat ultim ce îi scapă, dacă se proclamă în psihologie evidența ultimă a structurilor subterane unde hălăduiește inconștientul.

Metafizica – dacă prin metafizică înțelegem strădania minții omului de a îndrăzni un pas în negurile unde nici știința nu mai poate merge, nici chiar religia nu îndrăznește să se rătăcească – a îmbrățișat, ca pe copilul ei firesc și legitim, misterul. Mai mult încă: metafizica nu își merită numele decât în măsura în care ea a însemnat presimțirea misterului.

În toate timpurile metafizica a fost ori-decâteori s'a afirmat *prezența tainei* ca realitate ontologică. Și desigur că numai prin ea omul se situează ca atare. *Prezența omului ca ființă unică în cosmos nu este justificată ontologic, decât dacă i se opune realitatea inteligibilă a misterului.*

DR. PETRU P. IONESCU

DIN AMINTIRILE UNUI BĂTRÂN DOBROGEAN:

IOAN NENIȚESCU

Unul dintre marii prefecți, pe cari i-a avut Dobrogea în trecut, a fost, fără îndoială, și Ioan Nenițescu, care a condus județul Tulcea în această calitate dela 1 Iunie 1897 și până la 1903.

Poet și scriitor destul de apreciat în istoria literaturii noastre, administrator model, orator distins, fire aleasă și cinstită, și mai presus de toate naționalist infocat, Ioan Nenițescu, dotat din belșug cu aceste prea frumoase însușiri, se așează pe cea mai de sus treaptă, ce a urcat-o cândva vre-un administrator de județ în țara noastră.

Cu înfățișarea lui nespus de simpatică, cu statura lui impunătoare și elegantă, cu privirea lui blândă și pătrunzătoare, și mai cu seamă cu vorba lui clară, dulce și atrăgătoare, însoțită de acel accent moldovenesc, care te îmbie să-l asculți cu plăcere și interes, Nenițescu fermeca auditorul, când avea ocazia să ție câte un discurs în public; deaceia cine îl auzia odată vorbind, nu se îndura să se mai despartă de el.

Până la venirea sa în fruntea județului Tulcea, Nenițescu nu era cunoscut decât în lumea intelectualității și apreciat astfel ca un scriitor de valoare. Volumul său de poezii naționale „Pui de lei“, inspirate chiar de luptele din jurul Plevnei, la care luase parte ca ofițer de rezervă și unde a căzut rănit, se încadraseră în toate antologiile noastre, consacrándu-l astfel ca poetul național cel mai popular după Vasile Alecsandri. Drept aceea nu se pomenea serbare națională ori serbare școlară, care să nu fi fost onorată de cel puțin una din poeziile lui Nenițescu. Cred că nu s-ar putea găsi un ins măcar din întreaga mea generație, care să nu fi cunoscut și să nu fi recitat, nu

numai odată, ci de nenumărate ori: „Pui de lei“, „Gornistul dela Grivița“, și „Moartea lui Decebal“.

Dar ceea ce a sporit faima acestui talentat scriitor, atât de apreciat și pentru care a binemeritat Premiul Academiei Române, a fost savanta sa lucrare „Dela Români din Turcia europeană“, un volum de 640 de pagini, dedicat Regelui Carol I, prin care făcea o descriere completă a fraților noștri din Macedonia, descoperirea sate întregi Aromânești, despre care nu se știa nimic până la dânsul și ne reda în mod cât se poate de plastic: origina, limba, portul și obiceiurile lor.

Nenițescu a ocupat și unele demnități publice, ca aceia de inspector școlar și membru al parlamentului, distingându-se în această din urmă calitate prin câteva discursuri în chestii școlare și didactice, tratate cu foarte multă competență. A fost și membru al Academiei.

Și când aceasta era splendidă situație a lui Nenițescu în sfera intelectualilor și în lumea politică a țării, întrebarea cea mai logică ce se pune, este aceea de a se ști, cărei cauze se datorește faptul care l-a determinat pe dânsul, să abandoneze un câmp de activitate așa de laborios și de superior, în care era foarte mult apreciat și să prefere postul de prefect tocmai în Dobrogea? Aceasta însă este o taină a trecutului, pe care numai diplomația o mai păstrează, poate în cartioanele sale. Ceeace știm noi, bătrânii, din șaptele de pe vremea aceea, este că, guvernul Sturza, având pe Ferechide ca ministru de interne, a hotărât în Iunie 1897 înlocuirea prefectului de Tulcea, Alexandru Pencovici, o slovă veche în administrația

țării, prin profesorul și literatul Ioan Nenițescu, în scopul și din necesitatea de a inaugura în Dobrogea o politică de mână forte. Se preciza chiar, că această decisiune a guvernului se luase după sugestiile și insistența Germaniei, care observase prin agenții săi, că Slavii dela sud, sub indemnul Rusiei, se agitau ca să-și întindă mâinile peste capul României, în Delta Dunărei. Și că în aceste șoapte rezidă adevărul întreg, o confirmă cu foarte multă siguranță însuși începutul activității administrative a lui Nenițescu, precum și intensificarea controlului, a măsurilor militare cu privire la paza graniței de sud a țării, cum și propaganda naționalistă desfășurată chiar dela centru. Mai întâi, Episcopul Partenie al Dunării de jos, din înaltă sugestie, făcând o vizită canonică în Dobrogea, a instalat în toate părțile numai preoți români în locul preoților slavi de până atunci. Și nu mult după aceasta, Episcopul catolic, Horenstein, sub pretextul *confirmăției*, a vizitat mai toată Dobrogea, sfătuind cu toată insistența pe catolicii stabiliți în această provincie, să nu se lase ademeniți și induși în eroare de propaganda subversivă a slavilor.

Si manifestația oficială a continuat cu și mai multă vigoare prin vizitarea Dobrogei tot în acel timp de către școala de război în frunte cu fostul mareșal al palatului, general Mavrocordat, apoi divizia navală a Dunărei și alte o mulțime de excursiuni, organizate în mod ocult de însuși prefectul județului și compuse numai din români curați, locuitori ai orașelor de pe malul Dunărei.

Incurajat de această ofensivă oficială, atât de bine susținută, Nenițescu de cum a pus piciorul pe pământul județului Tulcea, și-a întocmit numai decât programul său de activitate în toate direcțiile, având ca obiect principal scoaterea elementului românesc de sub coplesirea slavilor și organizarea celei mai strașnice supravegheri asupra năzuințelor antiromânești ale acestora, lovind fără cruțare orice acțiune subversivă din partea lor. Deduc cu precizie aceste ipoteze nu numai din cele văzute de mine cu ocazia colaborării la care fusesem chemat, ci și dintr-o serie de articole scrise de însuși Nenițescu și publicate în gazeta ce o scoteam pe atunci în colaborare cu I. I. Florescu, fost subprefect de Babadag, și în care sub pseudonimul „Un Român” și intitulate „UN NOU APOSTOL”, el sfichiua

foarte usturător svârcolirile criminale ale slavilor și dădea în vilcag toate uneltirile politice și ițele Rusiei țariste, urzite la gurile Dunărei, al căror exponent era un pseudo — medic, moscovit, pripășit la noi, cu numele de Petru Alexandrof și pe care Nenițescu nu putea să-l expulzeze din Dobrogea, fiindcă era susținut pe sub mână de Paul Stătescu, pe atunci prefect de poliție al Capitalei, de către doctorul Istrate și de către însuși savantul nostru istoric și filolog, Bogdan Petriceicu Hașdeu, cu care avea legături de prietenie din Rusia.

Odată cu începutul acestei activități, Nenițescu și-a dat seama numaidecât, că lupta ce o întreprindea în Dobrogea pe teren național nu va putea duce la rezultate pozitive decât prin intensificarea culturii, ridicarea elementului românesc din punct de vedere material și instituirea unei administrațiuni și a unei poliții energice, cinstite și compuse numai din elemente curat românești.

Stim bine, că el s'a adresat mai întâi bulgarilor spre a-i asocia la o colaborare frățească cu privire la buna organizare a județului, însă aceștia au refuzat în mod căt se poate de jignitor această delicată invitație din partea prefectului. Dar Nenițescu era Nenițescu; el nu s'a lăsat înfrânt, ci credincios programului său de activitate națională s'a pus cu nădejde pe lucru, înființând deocamdată numai în orașul Tulcea patru școli primare complete, în loc de două, câte era până atunci, și o grădiniță de copii; a transformat gimnaziul local în liceu complet cu trei secții, a înființat o școală secundară de fete, precum și alte multe instituțiuni de cultură.

În restul județului la fel.

Pe teren național și economic, Nenițescu a lucrat cu asiduitate, colonizând Delta Dunărei cu un cordon de sate curat românești, în scopul de a întări garda de supraveghere și a paraliza astfel imigrațiunile și spionajul ce se făcea din partea Rusiei la granița de nord a județului. Aceste așezări românești sunt și astăzi în ființă, cu toate cobirile de rău cu care au fost întâmpinate la întemeierea lor. Este foarte adevărat, că de vreo câteva ori au fost acoperite cu apă pe timpul marilor inundații, însă s'au refăcut tot de atâtea ori și numaidecât grație împrejurării că ele erau așezate pe un teren de cultură foarte bun și având în

preajma lor locuri de pășune neînchipuit de bogate, proprii pentru creșterea vitelor.

Nenișescu a pus bazele unei mari bănci cooperative spre a înlesni găsirea de capital pentru români și a acordat protecția sa la creierea unei librării și a unei tipografii românești în Tulcea.

Și ca să amintească viitorimei stăpânirea noastră de fapt, precum o avem și de drept asupra Dobrogei, a ridicat două falnice monumente în orașul de reședință: — *Monumentul reanexării și al lui Mircea cel mare*.

Continuând opera sa națională, Nenișescu a pus foarte mult interes pentru ridicarea elementului românesc din punct de vedere material. În această privință am să citez aci un caz tipic. Plimbându-se el într-o zi, pe una din străzile orașului Tulcea, auzi din întâmplare o înjurătură neaoș românească, ieșind dintr-o mică cismărie și se abătu numaidecât într'acolo, ca să vadă din gura cui a putut ieși această înjurătură națională, pe câtă vreme pe atunci în Tulcea nu se auzia vorbindu-se decât grecește și bulgărește. Patronul cismăriei o sfectli, văzând pe prefect — prefectul de pe atunci bineînțeles — că intră în prea modestul său atelier și se interesează să afle cine a înjurat.

— Ia eu, să trăiți domnule prefect, m'am necăjit pe un drac de ucenic, care nu bagă de seamă la tot ce-i spun și face fel de fel de borboaga.

— Cum te numești dumneata?

— Ionică Nicolau, să trăiți, Domnule Prefect.

— Da de unde ești dumneata?

— Din Bârlad, să trăiți.

— Vasăzică de origină moldovan curat?

— Curat, să trăiți Domnule Prefect.

— Bună seara și prefectul se grăbi să iasă; iar a doua zi, exact la aceeași oră, Ionică Nicolau, în loc să fie pedepsit sau muștrat cel puțin pentru fapta rea ce credea el că o făcuse și pentru care a tremurat numai Dumnezeu știe cât, se pomeni cu Decretul Regal pentru numirea sa în demnitatea de președinte al consiliului județean de Tulcea, post ocupat până atunci de un strein. Se poate lesne închipui că sub auspiciile unui prestigiu atât de sus ridicat, clientela fostului mic meseriaș se înmulți, atelierul de cismărie i se mări și afacerile lui sporiră în chip prodigios. Firește, pentru că Ionică Nicolau era meseriaș român și mult apreciat acum de însuși prefectul ju-

dețului, care nu se înșelase nici deloc prin alegerea făcută, căci Nicolau a dat în urmă dovezi indiscutabile despre sentimentele lui curat românești și despre cinstea și destoinicia sa ca meseriaș. Pentru aceste considerațiuni el și-a creiat o situațiune materială foarte bună și a ocupat ani de-a rândul demnitatea de președinte al consiliului județean, iar mai târziu și pe aceea de președinte al camerei de comerț.

Concomitent cu aceste măsuri de ordin național și economic, Nenișescu a creiat și sentinelele care să supravegheze; să îndemne și să dirijeze măsurile luate de dânsul, înființând câteva ziare, dintre care unul numit „Centrul Dobrogei” era proprietatea mea și după cum am spus ceva mai înainte și a tânărului Jak Florescu, subprefect cu diplomă academică — lucru foarte rar pe atunci — și care în prezent poate că este cel mai bătrân avocat în baroul de Slatina. Aceste gazete aveau ca primă însărcinare, să țină priet peșei din București, care alimentată cu fonduri de origină suspectă, ducea o campanie furibundă împotriva administrației prefectului Nenișescu. N'as putea parcă să închei aceste câteva rânduri, privitoare la „Centrul Dobrogei” fără să nu amintesc cu toată cinstea cuvenită prețioasa călaborare a lui Jak Florescu, care făcuse școala gazetărească la mult apreciatul ziarist de pe vremuri, Iancovescu dela „Națiunea”.

Florescu se bucura din partea lui Nenișescu de cea mai mare încredere, căci el era și cult și inteligent și foarte bun patriot. Două din gazetele românești „Centrul Dobrogei” și „Istrul” apăreau tocmai în centrele în care elementul românesc se găsea în număr mai restrâns, adică în Babadag și Tulcea, cu scopul de a concentra în aceste două orașe toată activitatea românească. Cu această ocazie mai amintesc și faptul că ziarul nostru din Babadag apărea în condițiuni nespuse de grele, din cauză că eram nevoiți să-l tipărim tocmai aci, la Constanța, în tipografia D. Nicolaescu și într-o vreme când, nedispunând de mijloacele rapide de transport de astăzi, trebuia să facem câte două-trei zile cu căruța pe drum în fiecare săptămână pentru a aranja materia, a înregistra cele din urmă noutăți și a face corectura. Greu de tot; însă, dat fiind că noi eram tineri pe atunci și aveam conștiința că prin muncă continuă și avânt național

ajutam opera la care lucra naintrecutul naționalist, treceam fără să ne pese peste aceste dificultăți. Este adevărat, că mănâți de acel instinct național, care exclude judecata rece, nu de puține ori am făcut și câte o boroboacă, lovind drept în numele tatălui pe câte un simandicos chiar dintre ai noștri, când îl simțiam că vrea să se plimbe cu două luntrii în același timp. Creiam astfel multe dificultăți lui Nenitescu; el însă ne sfătuia totdeauna binișor, să fim mai potoliți și trecea repede la ordinea zilei, chit că la viitorul număr să repetăm cazul cu alt simandicos de felul acesta.

Iată pe scurt cum a înțeles Nenitescu și ce mijloace a întrebuințat el pentru a scoate la iveală pe românii din județul Tulcea.

Lesne de priceput dar, că o activitate economică și națională, atât de energică ce a lovit ca o măciucă amețitoare propaganda îndrăzneată a slavilor din Dobrogea, precum și veleitățile lor de subordonare a elementului românesc, nu a putut decât să ridice uriașe valuri de dușmănie împotriva marelui român. El însă, fiind puternic susținut de conștiința marei misiuni ce îndeplinea, de curajul său temerar și mai cu seamă de guvernul țării și de Suveran, nici că se sinchisea de uneltirile vrășmășești care îi decretaseră, dacă nu moartea, cel puțin scoaterea sa din viața publică.

Mi-aduc bine aminte că o delegațiune foarte numeroasă de slavi plecase la București spre a se plânge împotriva prefectului cu scopul de a-l șterge de pe fața pământului. Că această delegație după ce a fost primită în audiență de guvern și de rege, s'a întors atuncia foarte încântată de rezultatul intervenției sale, cu atât mai încântată cu cât chiar a doua zi, prefectul fusese chemat telegrafic la București. Care nu i-a fost însă desamăgirea, cruda desamăgire, când după câteva zile numai gazetele din București aduceau știrea, că prefectul a fost primit în audiență la Palat și reținut de Suveran la dejun. Membrii faimoasei delegațiuni erau disperați în urma acestui fapt, care răsturna cu totul nădejtile ce le nutreau; prestigiul prefectului însă se ridicase la apogeu. De aci înainte, ordinele și măsurile sale administrative erau ascultate ca literă de evanghelie, iar el continua să lucreze în liniște spre a desăvârși opera începută și căreia i se devotase cu trup și suflet. O mulțime de școli, de biserici și

localuri de primării s'au ridicat în tot județul din inițiativa și sub îndemnul său; șosele, poduri și o întreagă rețea telefonică, ce a legat toate comunele din județ între ele, au răsărit ca din pământ.

Din cele expuse până aci, se vede clar că Nenitescu n'a fost numai prefectul funcționar, ci și un excelent administrator, un mare român și un muncitor neobosit.

Dar tocmai când abia reușise să dea o înfățișare mai românească județului de sub administrația sa, vicisitudinile vieții politice s'au interpus spre a întrerupe această uriașă și rodnică activitate; guvernul Carp mutându-l la Constanța spre a întreprinde — zice-se — și acolo, aceiași operă națională ca și la Tulcea. În fond însă, aceasta era o lucrătură politică, pe care Nenitescu a înțeles-o. Și a demisionat.

În anul 1900, guvernul liberal revenind la putere, Nenitescu fu din nou numit în demnitatea de prefect, dar județul Tulcea nu a mai avut parte de mintea lui luminată și de sufletul său plin de avânt național, căci moartea, care îl pândea încă de mult din cauza unui defect al aortei, l-a secerat tocmai pe când se pregătea să-și ia postul în primire.

L-am plâns cu toții cu lacrimi de adâncă durere!

„În orice timp și în orice împrejurări se va face recapitularea luptelor uriașe ce s'au dus pentru chemarea la viață a elementului național românesc din Dobrogea, nu se poate să nu se evidențieze rolul considerabil ce l-a jucat acest inimos român și să nu se recunoască fără nicio ezitare atitudinea lui plină de cel mai cald patriotism în tot timpul acestor zile de mărire, de avânt național și de glorie.

Sunt puțini bărbații de stat, care să se fi ridicat în chestiunile naționale la înălțimea lui și să fi dovedit mai mult curaj și tenacitate în apărarea naționalismului, a dreptului și a civilizației.

Acela care va fixa odată pe hârtie luptele pline de avânt național ale prefectului Nenitescu, acela va avea și rara ocaziune de a aduce cel mai cald și mai curat omagiu patriotului înflăcărat și distrugătorului tuturor focarelor de uneltiri criminale, ce se urziau de către slavi în Dobrogea, împotriva interesului nostru național și pentru subminarea autorității Statului Român.”

AL. ALECU

MUZEUL REGIONAL AL DOBROGEI

UN COLȚ DIN CETATEA TOMI

La întretăierea Bulevardului Ferdinand cu str. Scarlat Vârnav, în colțul din fața Comendurei Pieții, pentru cel care vine fie dinspre gară, fie în trecere pe bulevard, iese în evidență prin îngrijita rânduială a unui restrâns număr de importante și pline de interes vestigii antice, muzeul în aer liber organizat astfel cu concursul deosebit de prețios acordat de Primăria Municipiului Constanța. Zidul împrejmuitoar de piatră, pe-luza de iarbă verde, rândul de arbuști răsădiți chiar în această primăvară, dau ambianțului aer de antichitate toată delicatețea și tot farmecul necesar unui asemenea spectacol de marmoră și piatră.

Celui care venind să vadă, vrea să știe puțin din taina tuturor acestor vestigii strînse aci din cuprinsul Constanței, pe urmele cetății de altă dată, sunt închinete aceste rânduri explicative.

Cu ani în urmă, făcîndu-se—pe locul acesta—săpături pentru fundamentul unei clădiri, lucrătorii au dat peste un puternic zid de piatră. Muzeul Național de Antichități din București, fiind avizat de descoperirea făcută, a fost trimis de către Vasile Pârvan, pentru săpături și cercetări, d. D. M. Teodorescu, actual profesor la Universitatea din Cluj, pe atunci custode al amintitului muzeu.

Săpătura, continuată sub directă supraveghere a unui specialist, a scos în lumină un vestigiu de mare valoare pentru topografia cetății tomitane: un turn. Această descoperire, însoțită de altele a servit ca

material unui studiu întocmit de Vasile Pârvan: Zidul cetății Tomi.*)

Turnul definit de Pârvan ca turn de apărare, se află pe latura de nord a incintei cetății și e vizibil numai pe frontul de N, NE și E, deoarece latura de vest, cu o parte din interiorul turnului și intrarea, este acoperită de str. Scarlat Vârnav.

Pe o temelie făcută din opus incertum, se ridică soclul de blocuri ecuarizate, cu o proeminență care ajunge în unele locuri până la 0.45 m. Deasupra soclului e pus un prim rînd de placaj, mult mai îngust decît cel de al doilea rînd așezat peste el. Pe unul din blocurile anterioare, de pe porțiunea curbă a turnului, este săpată o inscripție în limba greacă, despre care Pârvan scrie—și desigur cu toată dreptatea — că se continua pe blocul alăturat cel din dreapta găsit deteriorat: în urma unei lovituri puternice s'a desprins o așchie de piatră, conținând finalul rîndurilor inscripției. Situația inscripției pe cele două blocuri vecine e o mărturie neîndoioasă că a fost săpată după ridicarea zidului.

Inscripția precedată de o cruce cuprinde trei rînduri, dintre care întîiul și al doilea au câte un cuvânt, iar ultimul, un cuvânt prescurtat și un număr:

† Makelaron
Pedatura
Po(des) KD

*) Extras din Anal. Acad. Rom., S. II. — Tom. XXXVII. Mem. Secț. Ist. Datele referitoare la acest turn de apărare sunt luate din studiul acesta.

Sensul inscripției este următorul: Corporația măcelarilor a lucrat 24 de picioare din lungimea zidului cetății Tomi, în chiar această parte a ei. Cuvântul *pedatura*, în accepțiunea lui de „corvadă”, pus alături de „corporația măcelarilor”, informează cu precizie că e vorba de o lucrare executată de localnici, sub conducerea și supravegherea unor funcționari imperiali. Administrația imperiului bizantin, în planul ei de fortificare a cetăților care făceau siguranța fruntăriei nordice, a folosit în acest scop — afară de soldați, chiar pe comercianții și meseriașii din cetățile regiunii respective. Cum inscripția datorită caracterului romano-bizantin al literelor, a fost atribuită epocii lui Justinian, acest element din incinta fortificată a cetății Tomi, un turn de apărare poate fi pus în legătură cu ceea ce spune Procopius în *De Aedificiis* privitor la întărirea cetăților euxinice, printre care Tomi și așezarea urbană învecinată Constantiana.

Părvan consideră construirea acestui turn ca făcută în grabă, pe baza unor elemente arhitectonice găsite în nucleul de beton al zidului. „Blocurile enorme-scrie el în lucrarea citată—incastate fără altă prelucrare în beton, dovedesc că reconstruirea fortificațiilor a avut loc, sau după un asalt biruitor al barbarilor care au distrus clădirile ale căror resturi au fost apoi întrebuințate de Tomitani ca material de construcție, sau după o lungă epocă de decadentă în care respectivele clădiri s’au dărâmat ori au devenit superflue și au fost dărâmate”.

Turnul prezintă o formă alungită, pe jumătate rotund, conservat numai pe o înălțime de circa 2 m. Interiorul lui, acum acoperit de pământ, se reduce la o „cămărușă”, arătând prin dimensiunile sale minime — 2,40 pe 5,50 m. — rolul său defensiv: era un

turn de observație și pază, specula, unde se afla instalat armamentul „artileriei” antice: catapulte, onagre ori balliste.

De remarcat la acest turn este felul în care se încheie el cu cortina: între turn și cortină se află un mic spațiu gol. Pentru lămurirea acestei tehnici, Părvan preconiza săparea până la temelia zidului, lucru pe care însă nu l-a realizat. Prin constatarea continuării aceluiași spațiu gol dintre turn și cortină, s’ar dovedi că avem un exemplu de turn alăturat cortinei preexistente, pentru a-i face siguranța în acest loc vulnerabil.

La intrarea acestui mic muzeu în aer liber sunt așezate, de o parte și de alta, două râșnițe de piatră. Pe latura din stânga, cum intri, se află trei capace de sarcofag dispuse în ordinea mărimii lor: unul de piatră, celelalte două de marmoră. Toate trei aparțin unor sarcofagii în formă de casă, tip obișnuit în Licia, Fenicia, Cipru, Grecia și Italia. Pe aceeași latură sunt instalate și două sarcofagii descoperite în ultimii ani pe B-dul Ferdinand și anume pe porțiunea dintre str. M. Kogălniceanu și str. Mircea. Tot în această regiune, situată în apropierea unei porți a cetății, — pe locul unde a fost Geamia din str. Dragoș Vodă — s’au descoperit și alte sarcofagii.

În afară de sarcofagii, sunt expuse — în fața liniei de asbuști — o serie de fragmente arhitectonice din marmoră. Pe un postament improvizat dintr’un fund de arcă a unui sarcofag de marmoră, a fost așezat un mic fronton având în mijloc sculptată, în relief înalt, o figură omenească. Sunt de asemenea câteva capiteliuri frumos ornamentate.

IOAN MICU

CRONICA MARUNTA

A șasea prăznuire a cărții românești n'a luptat mai biruitoare cu sentimentul de melancolie care a petrecut și în alți ani expoziția cărții, sentiment ce nu poate fi în deajuns isgonit din sufletul prietenilor scrisului românesc, de câte ori aceștia, revizuiindu-și preferințele, sunt ținuși să judece cele două cărți, pe cea românească și pe cealaltă.

E cineva care nu vrea carte românească. Acest cineva nu e scriitorul, nici editorul, nici librarul; acest personaj este cititorul.

Cele trei categorii prin care cartea „naște, trăește și circulă” nu se preocupă de cititor decât într-o măsură cu totul inegală și în același timp greșită, de oarece această măsură e proprie fiecărei categorii din cele amintite, dar e streină de preocuparea cititorului, de interesul lui.

Pentru scriitor, cititorul trebuie să fie doar un martor al petrecerii sale în viață și în țara întâmplător comună amândorora, un spectator fără valoarea părerii lui, o ființă cumpărătoare și nimic mai mult. Cumpărătoare a cărții de îndată ce a apărut, cu frecvența cu care intră în cinematograful și dacă se poate cu certitudinea cu care ar plăti un impozit.

Editorului i se poate reproșa o carte rece ca aspect, cu o copertă mușcată în vopșele urâte, rău cusută și neconștiincios imprimată. În fruntea excepțiilor rămân Fundațiile Regale.

Librarul este un comerciant în așteptarea continuă a evadării mai cu folos în articolul învecinat sau strein de carte.

Și totuși cititorul s'a bucurat de o atenție care nu i-a venit dela niciuna din cele trei categorii (prin care cartea naște și etcaetera). Acea atenție i'a venit, înaltă, dela marele președinte al mișcării culturale din zilele noastre, M. S. Regele. Pe când cei trei factori se socotesc scop în sine, Cineva le-a amintit că nu sunt decât mijloc spre scop, care este și rămâne cititul. Încă la 1934 Majestatea

Sa spunea: „Sper că în această săptămână a cărții, acești trei factori primordiali (scriitorul, editorul, librarul) la care se va ralia al patrulea, acela care niciodată nu trebuie uitat, cititorul, își vor da mâna ca să ducă înainte, cu avânt, cu dragoste și cu convingere, această luptă pentru răspândirea culturii românești” (12 mai 1934).

De curând M. Sa a spus: „Terminând cuvântarea Mea, țin înainte de toate să mulțumesc acelui mănunchi pentru eforturile și pentru înțelegerea care o arată, iar de altă parte să fac un călduros apel pacientului, adică cititorului, ca el să vină să ajute”.

Cititorul — pacientul. Mai cu adevăr, mai coprinzător și mai cu duh, nu se putea găsi ușor un alt cuvânt. Da. Pacientul, suferindul, cel ce răbdă, cel ce așteaptă, în liniște, cu resemnare.

Cine l-a creiat pe pacient? E o întrebare.

Dar cine îl cercetează pe pacient? Scriitorul?

Vai, nu. Scriitorul de literatură se consideră o sensibilitate, o ființă de excepție, o binefacere a neamului, un proprietar al limbii, un suveran al domeniului, un plenipotent al culturii, reprezentant, sol și supraființă. El e dator numai să-și poarte sensibilitatea prin țară și contemporaneitate, iar suflarea națională să asiste ca martoră afonă la manifestarea sa, urmărindu-i-o și plătindu-i-o. Ba când inspirația (cuvânt ieșit din modă) nu ajută, țara să-i plătească ceea ce el numește azi „excitația”, (cuvântul vine dela un cunoscut scriitor) pentru ca sensibilitatea să lucreze și țara să nu rămână fără acest prețios lucru. Statul, acest tată ceresc al tuturor lucrurilor și al literelor să poarte de grijă. La al cincilea volum — indignarea lui pentru cartea streină începe să se manifeste. Iar la al zecelea, el nu mai cere decât exportul operei sale prin ceea ce, pentru alte lucruri, mai trebuitoare însă, se numește propagandă: cineva cată să vină neapărat să traducă măcar pentru jumătate din Europa, opera sa, pentru care hotarele țării au ajuns nein-

căpătoare, opera sa, rezultatele unei munci așa de anevoioase, stăruitoare, îndelungate și rău plătită. Adevărat.

Dar e cineva care se opune. Acest cineva a fost denunțat la prăznuirea cărții. E „pacientul” Majestății Sale. Zadarnic este cercetat într-o foaie culturală, acest pacient, când, somat să răspundă ce a citit românește și câți bani a dat într'un an pe cartea streină, somatul nu poate răspunde spre onoarea cărții românești. Și zadarnic i se cere aceluiș pacient să citească măcar revistele române, ajunse să-și datorească existența nobilei stăruințe regale, pe când revista franceză numără zeci de mii de abonați. A-l certa însă mai departe pe pacient este a nu fi adâncit în deajuns problema. Proba? Scoateți din cultura cititorului român cartea streină și tot ce el îi datorează, și vedeți dacă mai rămâne apoi din el un cititor. Fără această carte străină nu aveți nici chiar pe scriitor.

Cititorul român merită altă adâncire a situației lui în raport cu cartea românească. El se întreabă, naiv desigur, dar se întreabă totuși: cine este scriitor? Răspunsul lui e simplu și îl dă, de câteori încearcă să se apropie de cartea românească, de câte ori ajută, cum zice M. Sa. E scriitor acela dela care așteaptă o carte, și nu e scriitor acela dela care nu așteaptă nimic, dela care nu mai vrea a doua carte. E scriitor Nicolae Iorga, e scriitor Ion Petrovici, e scriitor Mihail Sadoveanu și este scriitor, — să nu se supere cugetele clare, — Tudor Arghezi. Și la aceste nume se mai pot adăoga încă trei, patru, cinci sau șase altele, pentru că dela ele cititorul așteaptă o carte, vrea și primește o carte. Și nu e prin urmare scriitor cutare producător de pachete cu literatură, care a pus în cantitatea enormă a producției sale prezumția sa despre existența propriului său nume dincolo de mențiunea unei neînsemnate zile, aceea în care i-a apărut cutare carte. Restul, până la nu știm câte sute de prozatori, nu este decât o familie violentă, care organizează un zgomot inutil în jurul problemei culturale, cu care țin neapărat să confunde opera cu care se vor consemnați în istoria literelor române; o istorie al cărei autor, de nu va fi un judecător mare, nu mai rămâne a fi decât un om de plăns. Restul face și sgomotul în jurul neînțelegerii lui cu cititorul român, plecând dela preferința acestuia pentru cartea străină. Restul acesta își împachetează sensibilitatea lui neinteresantă în hârtie și hârtia sub coperte triviale, pentru a smulge, măcar sub această ademenire, atenția și banii dactilografei, ale funcționarului dela prefectură, și ale învățătorului, care a fost pe la oraș. Și tot în acest rest se cuprinde singură întreaga acea categorie de amatori de glorie, categorie absolut streină până

și de întrebuințarea cuvintelor și gramaticii, care pe la jumătatea vieții, când banii sau numele nu s'au arătat aducătoare de satisfacții într'o profesie exercitată mediocru sau în funcțiunea publică îndeplinită fără strălucire, nu se apucă nici de albine, nici de pomi și nici de tâmplărie, ci răvnește numai la gloria scriitorului, oferindu-i pentru debut un roman și promițându-i un ciclu infreg. Producători. Sfârșitul: un coș purtat pe stradă în care îi veți găsi cartea cu coperta suleminată, un coș, pentru că la ceasul gătirii „capodoperei” n'a fost pe acolo o mână generoasă care să-l arunce în i-dealul coș al manuscriselor. Destinul însă tot coș a fost să fie.

Aceasta e oferta respinsă de cititorul român. De multe ori nedreaptă respingere și repede judecată. Pentru că în ea trebuie să se cuprindă fatal și pagina, bună poate, a debutantului, care rămâne speranța. Oferta asta mai duce la un rezultat: încurajează producerea de scrieri de aceeași calitate. Nimeni nu e prea ispitit să scrie literatură, citind pe Titu Maiorescu, dar oricine e parcă îndemnat să ia condeiul și să lucreze cu el, numai citind 5 din cele 55 de romane ale anului bogat, prea bogat. Maeștrii aceștia sunt și cauza unei contagiuni. Când pacientul „ajută” cum s'a spus cu un cuvânt așa de potrivit, când ia în mână cartea cutărei edituri care „lansează” cutare carte, care a fost rezultatul? Cititorul s'a descoperit deasupra scriitorului. Sunt în România mai mulți cititori culți decât suma scriitorilor de această calitate la un loc. Cultura tuturor s'a făcut în același timp, cu aceleași mijloace, din aceleaș surse. Diferența? Ea e numai în curajul cu care unul se apucă să scrie și suferința cu care celălalt se apucă să citească. Până la urmă, cartea a trădat greșeli de întrebuințare a cuvintelor (care greșeli nu lipsesc nici chiar în prezentarea de ediții critice), greșeli de limbă, îndrăsneli în adoptarea de neologisme, îndrăsneli în împământenirea cuvintelor străine, iar în fond cartea n'a plăcut. A plictisit. N-a dat decât satisfacția cu totul negativă a descoperirii unei inferiorități.

N'a plăcut: aci e pricina insuccesului cărții românești. Aci e toată cauza rămânerei ei în rafturile librarului, a păririi ei mulți ani acolo de unde ia drumul cafenelei spre a fi oferită pentru o a doua oară pe prețul cu care editorul încearcă despăgubirea materială a unui moment de slăbiciune editorială. A nu plăcea: aceasta e dificultatea cărții românești, greutatea timpului și destinul unei întregi producții literare.

Iar pentru a plăcea, scriitorul nu întreprinde nimic: asta se vede din neîngrijirea cu care a doua carte a aceluiș autor, a cincea, a șaptea, este fă-

cută : acelaș conținut fără interes, aceeaș obsesie sexuală care nu mai păcălește ca acum câțiva ani, aceeaș factură mediocră, aceeaș neîngrijire a frazei, aceeași prolixitate, aceeaș manie pentru analiză (zi-să și examen clinic) și aceleași mici și naive mijloace literare. Dar în toate acestea cititorul nu vede decât disprețul care îi vine dela scriitor, lipsa de comuniune între scriitor și el, tovarășia aceea care nu se naște între amândoi, pentru că unul nu este decât un încăpăținat obsedat de a scrie, iar celălalt un biet nefericit literar.

Critica n'a ajutat : ea nu a salvat nici cartea meritoasă dela răceala cercului larg de cititori, pentru că ea are pe conștiință legături bune cu cartea rea. Când nu e o publicitate organizată familial (scriitorul X servește de critic scriitorului Z, la ieftinătate) rămâne un jurnal intim al criticului, lucru ajuns la mărțurisire publică, critic și jurnal de care pacientul rămâne la fel de departe.

Când vor încerca să placă, scriitorii vor putea nădăjdui să și isbutească. Când își vor pune în gând acest lucru, vor scrie mai puțin, un prim succes. Dar tot cam pe atunci Săptămâna Cărții va fi sărbătoarea care nu este încă astăzi, aceea a cititorilor pentru scriitor.

Trebuie să placă, dacă nu vor chiar ei, cărora le revine atâta din răspunderea realizării cărții românești, ca în adevăr cartea românească să nu rămână de cât o naivitate a domnului Nicolae Iorga, care s'a făcut și tipograf într-o țară, care nu l-a meritat îndeajuns în alte privințe.

SANDI CONSTANTINESCU

CASA SRIITORILOR, a luat ființă tocmai atunci când s'a vorbit mai puțin despre ea. Și când n'o aștepta nimeni. Destinul omului de creație și-a schimbat înfățișarea. Poetul, dramaturgul, romancierul, nu va mai fi privit peste umăr și nu va mai sluji drept piesă de disecție la morgă. Nu se va mai rușina de meseria lui și nu se va mai simți niciodată, descumrat sau desgustat. El va trece în sbor peste obstacolele cu care este presărată orice viață, pentru că în afară de idealul lui ceresc, știe că merge și spre un tel omenesc. Bătrânii își vor scrie în liniște ultimele tomuri, își vor revizui și întregi vechile ediții, vor contempla cu melancolie trecutul și vor închide ochii fără viziunea clasicului „talger...” Vor muri deci cu regretul sincer de a părăsi o viață în care și-au găsit înțelegerea și recunoașterea întreagă.

Așa vin toate biruințele. Și toate eliberările. Pe neașteptate. Și pe de-a întregul. Și, aproape totdeauna, datorită unui singur om. În cazul nostru, omul

a fost Domnul Ministru Mihail Ralea. Să-i mulțumim ? Să-l felicităm ? E prea puțin, și e de prisos. Sarcina aceasta și-o ia viitorul.

...
Și pentru că d. Mihail Ralea este omul care ne-a dăruit un destin, ne permitem să sugerăm și Domnului Ministru Zigre un gând : acela al revizuirii „Legii de proprietate literară”. Sunt, în actuala noastră pravilă, multe lucruri bune, dar sunt și multe goluri. În special, se resimte această lege de o foarte neclară precizare a raporturilor dintre autor și editor. Lipsește, de pildă, impunerea unui tip de contract de editură. Din trista experiență de până acum, știm că nu toți editorii sunt oameni foarte cumsecade, și mai știm că nici scriitorii nu-și pot impune, totdeauna, condițiile. O lege leală, precisă și categorică, ar pune capăt multor nelegiuiri și ar da scriitorilor multă liniște și multă siguranță. Iar pedesupra, ar consfinți un principiu de etică și de elementară omenie.

UN ROMAN plin de viață, de adevăr și de învățăminte, este „Pământ viu”, al d-lui Savin Velican. Nu-l cunoaștem pe autor și nici n'am mai citit ceva semnat de domnia sa. Nu știm dacă e tânăr sau bătrân, dacă locuiește în București sau undeva, în provincie, dacă aparține vreunei „școale” sau dacă frecventează vreun cenacul. Știm însă că are talent, dar un talent proaspăt și reavăn ca brazda. Domnul Velican nu pare preocupat de „literatură”, ci de autenticitatea lucrurilor pe care le scrie și le subscie, ceiace ne îndreptățește să vedem în d-sa un mare realizator. Vieța celui sordid sat basarabean, cu oamenii lui vițioși, meschini, avari sau necredincioși, specificul celui grai și al celui suflet zămislit din contopirea atâtor rase, absența oricărei umbre de civilizație și cultură, ivirea și creșterea conflictelor dintre oamenii aceia primitivi, impulsivi, zănateci, toate acestea, descrise cu un exasperant realism și cu o sălbatecă frenezie, își găsesc în d. Savin Velican un interpret sensibil și îndurerat. Cetind cartea aceasta amară, întunecată și umedă, simți că te apasă cerul pe creștet și te pătrunde spaima. Vezi aidoma colțul acela de pământ și nu-ți vine să crezi că poate exista. Ești de față la toate câte se întâmplă, (încercarea de trecere frauduloasă a Nistrului a unor refugiați din Ucraina), te ștergi la ochi, crezi că visezi, îți dai seama că nu se poate și totuși recunoști triumful adevărului care plutește peste toate filele.

Dar mai mult ca orice te impresionează uitarea în care trăiește această lume, și părăsirea în care se zbat bietele suflete osândite să viețuiască acolo. Numai cetind astfel de cărți îți dai seama ce rol

covârșitor are literatura în lume, în câte taine poți pătrunde prin ea și la câte fapte generoase te poate îndemna. Intrând în mâna unui om de suflet, cartea d-lui Velican îl va uimi, îl va îngrozi și-l va îndemna să meargă acolo, să vadă iadul și să pună umărul la zidirea unei vieți noi, pusă pe temelii de omenie și de largă oblăduire.

Nu știm dacă d. Velican va mai scrie ceva asemănător. Dar chiar dacă s'ar opri aici, „Pământul” d-sale va rămâne mereu „viu”, iar autorul se va fi așezat în rândul celor mai reprezentativi scriitori.

AM CETIT și studiul d-lui T. Vianu din fruntea volumului Macedonski, și articolul de punere la punct al d-lui I. E. Torouțiu din No. 3 al „Convorbirilor Literare”. Le-am citit pe amândouă, și cu interes și cu pasiune, pentru că de mai mult de cincizeci ani, opinia publică literară din România este informată că sumbrul destin al celui care a scris „Excelsior” și „Thalasa” se datorește unei unanime „ostracizări” a publicului românesc, ostracizare isvorâtă din indignarea de care s'ar fi resimțit toți Românii când a apărut faimoasa epigramă a lui Macedonski, devenită pe nedrept celebră, împotriva lui Eminescu. Dela această pretinsă ostracizare, ar porni întregul cortegiu de insuccese și de suferințe, care l-au urmărit pe Macedonski toată viața. Publicul românesc, perfect solidar în sentimentele lui de admirație, recunoștință și compasiune față de nefericitul autor al „Luceafărului”, l-ar fi ținut pe Macedonski într-o perpetuă și nedreaptă ignorare.

În această „prigonire” crede și d. T. Vianu, care-și illustrează studiul din fruntea volumului Macedonski cu foarte luminoase pagini de analiză și aruncă asupra vieții lui Macedonski un strălucitor nimb de martiragiu. Poet mare, poate tot atât de mare ca Eminescu, Macedonski a îndurat, totuși, o viață întreagă, persecuția unei națiuni întregi.

Mărturisim că n'am crezut niciodată în acest ciudat consens al publicului românesc. Ieșirea lui Macedonski împotriva lui Eminescu, oricât de odioasă ar fi fost, nu putea rămâne altceva decât o „dată”, un detaliu, o slăbiciune omenească, o curiozitate, o regretabilă lipsă de măsură, care totuși, nu i-ar fi putut nici atinge, necum micșora, opera de creație și răsunetul pe care această operă trebuia să-l aibă în cunoștința publică. Pe nimeni nu interesează trâmbișul, ci trâmbița în sine. Nu cine cântă, ci „cum” cântă. Admirația, entuziasmul și grațitudinea noastră, nu se îndreaptă spre om ci spre artist, fiindu-ne indiferente, chiar foarte indiferente, micile lui scăderi „legate fatal de o mână de pământ”. Acestea nu slujesc decât biografiilor și

istoriografiilor, tocmai pentru a despărți pe om de opera lui. Destinul lui Macedonski ca poet, nu se poate resimți de scăderile omului, iar dacă opera lui n'a pătruns în conștiința noastră, vina este pe deantregul a poetului, nu a omului.

Cauza acestei „nepătrunderi”, o înfățișează amplu și competent d. I. E. Torouțiu în articolul său din „Conv. Lit.”, socotind că nu trebuie să stăruim asupra nefericitului incident cu epigrama care ar fi produs, după d. T. Vianu, „una din cele mai neașteptate reacții ale opiniei publice”, dar de care „nici cei mai ortodocși eminescieni nu vor să-și reamintească.” Nu trebuiesc create divergențe, ci numai adevărul trebuie căutat, iar acesta nu-și are ființă în procesul cu epigrama, ci în opera lui Macedonski care trădează „setea autorului de noutatea din afară și imposibilitatea statornicirii”. Macedonski n'a fost deci decât convențional și foarte aproximativ un poet al nostru. „Din convingerea aristocratului că țara și pământul care-l adăpostesc îi sunt inferioare se nasc neînțelegerile și ciocnirile sale cu ambianța și contemporaneitatea.” El „nu putea slobozi rădăcini ca să prindă în autohtonismul nostru.” „De aici divergența pretensei ostracizări,” scrie d. Torouțiu, iar noi adăugăm: de aici și lipsa de răsunet în conștiința noastră. Creând, aparținând sau trecând prin „cel puțin patru curente literare”, Macedonski rămâne departe de noi, mai departe chiar decât maestrul din Apus în imitarea cărora și-a istovit inspirația. Pe aceia îi știm pe un sol al lor, sub un climat al lor, cu o sensibilitate și o înțelegere a lor, autohtonă, pe cât timp pe Macedonski îl vedem făcând salturi în gol, nefiind nici al nostru nici al celorlalți, interesant prin grotesc, lipsit de pitoresc, simpatie prin atitudine și foarte deseori ridicul prin mijloace. Amator de sonorități și străluciri, n'a ezitat să primească, și apoi să ofere, un ciob de sticlă drept diamant de preț și n'a simțit nici o strângere de inimă violentând „spiritul limbii” care, drept consecință, „îi refuză încetățenirea.” Macedonski n'a fost deci victima unei ostracizări, ci robul firii sale despersonalizate și al talentului său incontestabil, dar neaclimatizat.

REVISTA „PAMÂNTUL” care se tipărește la Că'arași sub conducerea excelentului nostru confrate Eugen Cialăc, a împlinit 200 numere. Cu acest prilej, „vechea” publicațiune a apărut într'un număr jubilar de impresionantă ținută, la care colaborează cei mai credincioși prieteni ai acestei reviste. Reținem călduroasa scrisoare a d-lui N. Ottescu, rezident regal al ținutului „Marea”, duioasa „epistolă” a d-lui Dr. P. G. Samarian și sobra profesiune de credință a d-lui Eugen Cealic.

Noi, care cunoaștem greutățile drumului parcurs, socotim că cele două sute numere ale „Pământului”, creștează o biruință pe cât de anevoioasă pe atât de glorioasă, și-i dorim prietenului nostru păstrarea aceluiaș entusiasm întru realizarea unui „Pământ” cât mai generos.

Domnul Prof. C. C. Giurescu, publică în revista gălățeană „Orizonturi”, (Anul 2 No. 1), un fragment dintr-o conferință intitulată „Elemente de mândrie națională”. Din adevărurile rostite de d. C. C. Giurescu, reproducem câteva, cu titlu de document.

„Un prim element de mândrie națională este VE-CHIMEA poporului românesc”.

„Cu 1800 ani înainte de Hristos, strămoșii noștri steteau aici”.

„Nu cunosc, dintre popoarele înconjurătoare — Bulgari, Unguri, Ruși, Sârbi, Poloni — pe niciunul care să fie mai vechi aici”.

„Herodot scrie : „Geții sunt cei mai viteji și cei mai cinstiți dintre Traci”.

„Să ne îngăduie deci cei care au venit mai târziu din stepele Asiei, să nu ne impresioneze pretențiunile lor”.

„Suntem cei mai vechi creștini în aceeași parte a lumii”.

„Suntem, în sud-estul Europei, singurul popor care și-a păstrat necontenit ființa Statului”.

„Într'un singur sat din Muntenia sau Moldova, se găsesc mai multe hrisoave vechi decât în toată Bulgaria”.

„Noi, Valachii, am dat Ungurilor pe cel mai mare căpitan al lor : lancu de Hunedoara, pe cel mai mare rege : Mateiaș Corvin, și pe cel mai mare cancelar și diplomat : Nicolae Olahul”.

„Am dat deasemeni Rușilor pe Dimitrie Cantemir”.

In domeniul literaturii, gândiți-vă la Creangă, Caragiale, și mai ales la genialul Eminescu...”.

În acelaș număr din „Orizonturi”, găsim o emoționantă evocare a lui Emil Gârleanu, făcută de d. G. Ursu. Autorul face un succint istoric al Societății Scriitorilor Români, pe care o socotește în mare parte și cu drept cuvânt „opera însușirii lui Em. Gârleanu”, pătrunde în „frageda tinereță a carierii sale”, întârzie în fața unor detalii de tristă autenticitate, reproduce câteva date devenite de pe acum istorice, și încheie cu convingerea că „dacă scriitorii noștri au astăzi o altă soartă, mai bună întrucâtva, dincolo, în altă lume, mai dreaptă, se luminează de bucurie figura blândului mucenic”.

Despre cei trei ani cât a stat Pușchin surghiunit în Basarabia, găsim detalii foarte interesante în

revista d-lui Pantelimon Halipa, („Viața Basarabiei”, Anul VIII No. 5), culese, scrise și semnate de d. Prof. Al. Boldur. Autorul utilizează o foarte bogată bibliografie istorică, astfel că paginile sale capătă în totul valoare de document și contribuie într-o măsură considerabilă, la cunoașterea oamenilor și a epocii de acum o sută și ceva de ani, și-n special la înțelegerea „celui mai autentic reprezentant al culturii Rusiei” de atunci. Aflăm astfel că „Prizonierul din Kaucaz”, „Fântâna din Bahcisarai”, „Țigani”, romanul „Evghenii Oneghin”, în Basarabia au fost scrise, în provincia pe care el o socotea „sfântă pentru un suflet de poet”. Că Pușchin învăța limba moldovenească, că a compus un mic dicționar româno-rus, că „a tradus în rusește cântecele populare românești: „Șalul negru”, „Arde-mă, frige mă”. Mai aflăm că Pușchin era prieten cu poetul moldovean Costache Stamate și că acesta traducea în grai moldovenesc „tragediile lui Voltaire și Racine”, ceea ce lui Pușchin i se părea o monstruositate. Pușchin, ca orice poet, „cu greu putea tolera superioritatea intelectuală a altora”, mai ales că el cunoștea „până la ultimul grad de perfecție” tainele limbii franceze. „Traducerea, în comparație cu textul, putea să-i pară o copilărie, poate chiar o profanare”.

Despre sentimentele pe care poetul Rus le nutrea față de Moldova și Moldoveni, d. prof. Boldur pomeneste cu foarte prudentă rezervă. Totuși, pornind dela faptul că Pușchin era „poetul libertății pe care o iubea mai mult decât orice pe lume”, e îndreptățit să creadă, în lipsa altor dovezi, că din moment ce a tradus cântecele noastre și a studiat și pe acelea ale Sârbilor, Grecilor și Țiganilor, „i-am fost cel puțin deopotrivă cu celelalte popoare, dacă nu mai mult, simpatici și dragi”.

Despre numărul acesta din „Viața Basarabiei”, care este extrem de bogat și interesant, vom mai vorbi și-n numărul nostru viitor.

G. M. V.

ACADEMIA ROMÂNĂ a publicat încă de anul trecut un compact volum—701 p. și numeroase planșe—închinat Dobrogei. Tomul acesta aparținând seriei, „Connaissance de la Terre et de la Pensée roumaines” are o importanță capitală pentru cunoașterea țării noastre—chiar și numai a unei părți din ea—in străinătate. Într'adevăr, exista până acum un alt tom destul de monumental (și ca să fim literalmente cinstiți: deloc învechit)—„DOBROGEA la cincizeci de ani dela alipire”, tipărit sub îngrijirea profesorului C. Brătescu, directorul „Analelor Dobrogei” în 1928—Dar dacă despre această lucrare, la care și-au dat întâlnire multe și autorizate

condee, se poate spune că este destul de bună, perfect informată și însoțită de tot atât de perfecte concluzii se mai poate, încă, spune că, fiind scrisă în românește, ea este, fără îndoială, o mândrie a tiparului autohton dar mai ales, este dinainte condamnată la o circulație, oarecum, restrânsă — pe când recentul tom editat de Academie (adaug: într-o aleasă prezentare tehnică) fiind scris în limba franceză va face cunoștință cu lectorul de pretutindeni, și adevărat, acest volum este actualmente lansat la Expoziția mondială dela New-York și după câte suntem informați, face mare dever. Dar la aceasta contribuie și metodică lui alcătuire. Iată cuprinsul: *Considérations géographiques* (Vintilă Mihailescu, Professeur a l'Université de Bucarest); *Histoire ancienne de la Dobroudja* (Radu Vulpe); *La population de la Dobroudja* (Sabin Manuila, Directeur de l'Institut Central de Statistique, Membre Correspondent de l'Académie Roumaine) și *La culture roumaine en Dobroudja*, Arbore professeur au lycée „Unirea” de Focșani).

Despre acest tom—cărui prin nota de față am vrut să-i facem doar o liniară prezentare—vom scrie o documentată cronică într-unul din viitoarele noastre numere. Ea este reclamată de covârșitoarea importanță a travaliului patronat de Academia Română.

AM VIZIONAT zilele trecute o pânză — o excepțională pânză—îscălită de pictorul Stavru Tarasov.

Perfect intitulată: **MAREA IN NOEMBRIE..** prezintă acea involburare a orizontului, vastitatea dinamică, frământată, a apelor — încât privind-o fără să vrei trăiești un moment pastelul cuprins în ramă de pictor.

Intr'adevăr, tabloul d-lui Stavru Tarasov are o extraordinară calitate, o imediată însușire: privindu-l el te face să-l trăiești în timp. Să-l simți, un episod din imensul mării...

Acest tablou pe care maestrul l-a studiat cu multă atenție va alcătui, desigur, centrul viitoarei expoziții, cu care d-sa ne-a învățat anual. Ceeace vroiam noi să însemnăm aici, este satisfacția — înțâiu de ordin perfect obiectiv, cauzată de valoarea intrinsecă a tabloului și apoi subiectiv, de faptul că el este datorit unui autentic, unui veritabil dobrogean, care este d. St. Tarasov.

INTR'O prezentare de prospect — de autentic prospect, cărui îi lipsește atât de mult obișnuita frază: „Vizitați, etc...” — a apărut o revistă nouă dobrogeană de, nu mai mult opt înguste și strîmte

pagini, redactată de d. Dumitru Olariu. Intitulată **LITORAL**—desigur, referindu-se doar la așezarea geografică a Dobrogei—ea pare, totuși (acest **TOTUȘI** se poate să fie absolut personal și deci subiectiv...) o rezonanță, un ecou al titlului: **PONTICE**.

Numărul prim conține poezii semnate de d. Dumitru Olariu și Ioan Micu. Poezia d lui D. O. ne este cunoscută atât din colaborarea d-sale la revista noastră cât și din cele publicate în pagina săptămânal-literară a „Dobrogei June”. Și, totuși, poeziile astea sunt altfel scrise. Altfel concepute. Ele se descifrează în zodiacul poetic românesc înștaurat de Ion Barbu și prelungit, uneori, până la superb, alteori până la teribilă decadență, de Simion Stolicu, Emil Bota și Șt. Stănescu.

„Epave”—poezia îscălită de d. I. Micu are atât firma cât și ritmul corect.

Insemnări: R. Secăreanu, D. Olariu și I. Micu.

Paginile sunt prevăzute cu gravuri—de inspirație antică—datorite sculptorului Cristea Grosu.

Și—ca să încheiem (și să ne menținem în strictul obiectiv, necesitat de oficiul nostru de cronicari) niciodată primul număr dintr-o publicație n'a spus totul. N'a putut să spună tot ce-ar fi vrut redactorii ei—așa că așteptăm și alte viitoare numere din „LITORAL” pentru a-i descifra rostul inițial. Asta, poate, și pentru că în numărul prim n'am găsit încă poezia pe care o așteptam.

D. A. GEORGESCU-TEOLOGU a făcut să apară un volum de versuri — „**SUB CERUL DOBROGEI**”—în editură proprie. (62 p.—50 lei). Volumul se deschide cu o prefață în care, fericit, autorul își intitulează producția ritmică: monografie...

Deși în fraza precedentă am scris destul ca să se înțeleagă valoarea acestor poezii — vom căuta să revenim într'un număr viitor citând din suszisul volum. Este deci, doar o amânare. O amânare până la definitivă pronunțare.

SALONUL OFICIAL de primăvară ne-a adus o bucurie.

Intr'adevăr, printre piesele premiate la sala dela Șosea a fost și „**VICTORIA**” tânărului sculptor dobrogean d. Cristea Grosu.

Ne mărturisim cinstit bucuria pentru această premiere și camaradereste felicităm pe tânărul sculptor dobrogean, dorindu-i — departe de orice ondulație convențională de frază — spor la muncă și succes.

A TRECUT luna Mai — superba lună Mai a florilor, și a... cărții... Nici un librar din Constanța — absolut nici un domn librar — n'a organizat anul acesta tradiționala săptămână a cărții.

Și zilele au trecut unele după altele la fel de ploioase, la fel de încărcate de ceață și numai, cine știi unde, visătorii mai îndrăsneau să creadă că de-a doua zi va începe „săptămâna“... Ei au așteptat-o cu fiecare nouă zi și cu fiecare nouă zi au simțit același amăgire... Și, totuși, au câștigat și ei ceva; au înțeles, în fine, că domnii librari sunt niște splendizi negustori și atât de perfecți, deci impersonali, sunt în arta comerțului că'n orice zi — și asta s'ar putea să fie și mâine — ar putea înlocui cărțile din rafturile lor cu brânzeturi..

Poate suntem tari, lipsiți de vocabular academic, de vocabularul curent întrebuințat în revuistică...

Fie-ne iertat! Suntem completamente sinceri, cinstiți și mai ales tineri.

EUG. V. HARALAMBIE

ERRATA.

În articolul d-lui Profesor Radu Vulpe: „CONSIDERAȚIUNI GENERALE ASUPRA ISTORIEI DOBROGEI“ apărut în No. 3 al acestei reviste, s'au strecurat următoarele greșeli datorite zețarului:

La fila 82, coloana I jos: asbutit în loc de ISBUTIT. Tot la fila 82 coloana II, în penultimul aliniat, cuvântul neutralității, în loc de MENTALITĂȚII.

În fila 81 coloana II jos, fraza: „EFEMERA PONTOCRAȚIE A LUI MITHRIDATE....“ a fost pe deantregul repetată.

În nota de jos a filei 83, când e vorba de lucrarea „EUROPA CENTRALĂ“, s'a omis numele celebrului geograf francez Emm. de Martonne.

DIN „GRĂDINA DESMIERDĂRILOR”

CHIBZUINȚA

Umbra ei era o mătase violetă de nisip.

Rugând-o să se oprească spre a săruta această mătase, ea mi-a răspuns : „Nu este decât umbra unei femei”.

La rândul meu i-am răspuns : „Este umbra unei femei pe care o iubesc și căreia nu-i pot săruta buzele. Lasă-mă să le sărut umbra pe nisipul umed ca și ele”.

Și ea îmi zise apoi : „Nisipul este mai puțin umed decât buzele mele și tu n'ai săruta decât nisip. Sărută-mi buzele, inbitul meu”.

Am plecat fără să-i sărut buzele, pentru că nu le-aș mai fi dorit.

BUCHETELE

Selima făcea un buchet de flori din piersic. Un bătrân care trecea o muștră :

— Nu-ți dai seama că aceste flori vor ajunge fructe ?

După câteva zile, într-o dimineață, Selima zări în grădină pe același bătrân culegând, pentru Zarifah, ramuri de măr înflorite.

— Hei ! îi strigă fata, la rândul ei; nu-ți dai seama că aceste flori vor ajunge fructe ?

— Mă tem că nu, răspunse bătrânul, deoarece grădinarii sunt încredințați că va fi îngheț la noapte.

Ați înțeles că Zarifah era frumoasă.

Trad. de ION LOLU

BIBLIOGRAFIE

CĂRȚI:

C. MANOLACHE: „Scânteietoarea viață a Juliei Hașdeu“, Editura „Cugetarea“ București.

P. MARINESCU: „Magda“, Roman, Editura „Grai și Cuget Dobrogean“, Constanța.

SABIN VELICAN: „Pământ viu“, Roman, Editura „Socec“, București.
„Aventurile lui Stroe și Vasilache“, Editura Librăriei „Principele Mircea“ București.

A. P. BĂRNUȚ: „Oameni de ispravă“, Editura Tipogr. „Dacia Traiană“, Sibiu.

PETRE GEORGESCU-DELAFRAS: „Cum am cucerit viața“, Editura „Cugetarea“, București.

N. F. COSTENCO: „Ore“, poeme, „Tiparul Moldovenesc“, Chișinău.

REVISTE :

„VIAȚA BASARABIEI“, Anul VIII, Nr. 5, Chișinău.

„AVÂNTUL“, Revista Liceului „Știrbei Vodă“, Călărași. Anul I No. 67.

„PĂMÂNTUL“, Anul III Nr. 200, Călărași-Ialomița.

„CONVORBIRI LITERARE“, Anul 72 No. 3, Redacția și Administrația Str. Argentina Nr. 39, București.

„CORRIERE PADANO“, Anul XI No. 192, Gino Lupi, Legenda Insulei Șerpilor.

„LA RASEGNA ITALO-ROMENA“, Anul X Nr. 9 Milano, cu un studiu „Coasta de Argint“, – și anul XIX No. 2 cu o schiță a Iașilor semnată de Gino Lupi.

REDACȚIONALE

Atragem atențiunea d-lor autori, că ordinea în care se publică materialul, este impusă de necesitățile tehnice, așa că nu primează nici o preferință.

Toate manuscrisele, corespondența, cărțile destinate recenziilor, precum și publicațiunile care vor să facă schimb cu revista noastră, vor fi trimise Redacției, Str. Scarlat Vârnav No. 27, Constanța, pe numele d-lui Alex. Gherghel.

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

CUPRINSUL:

- I. GR. PERIȚEANU . . . . . Paul Valéry privește Marea.
GEORGE GREGORIAN . . . . . Covorul rugii mele.
N. . . . . Un om întreprinzător.
EMANOIL BUCUȚA . . . . . Dunărea regală.
L. S. BELCIN . . . . . Străvechi urme istorice în Bărăgan.
ALEX. GHERGHEL . . . . . Noapte.
PIMEN CONSTANTINESCU . . . . Arturo Graf, Ovidius Naso și Constanța.
Dr. PETRU P. IONESCU . . . . . Mister și metafizică.
AL. ALECU . . . . . Din amintirile unui vechiu Dobrogean :
Ioan Nenițescu.
IOAN MICU . . . . . Muzeul regional al Dobrogei : Un colț
al cetății Toml.
ION LOLU . . . . . Din „Grădina Desmierdărilor” trad.

CRONICA MĂRUNTĂ

- „Insemnările unui pacient”, (Gânduri la prăznuirea cărții) de Sandi Constantinescu. „Casa Scriitorilor”. „Legea proprietății literare”. Romanul „Pământ viu” de Savin Velican, „In jurul unei noi ediții „Macedonski”. „Jubileul revistei „Pământul”. „Elemente de mândrie națională”. „O evocare a lui Emil Gârleanu”. „Pușchin și Basarabia”, de G. M. V. „Dobrogea”. „Pictorul Tarasov”. „Litoral”. „Sub cerul Dobrogei”. „Sculptorul Croșu”. „Luna Cărții la Constanța”, de Eugeniu V. Haralambie.